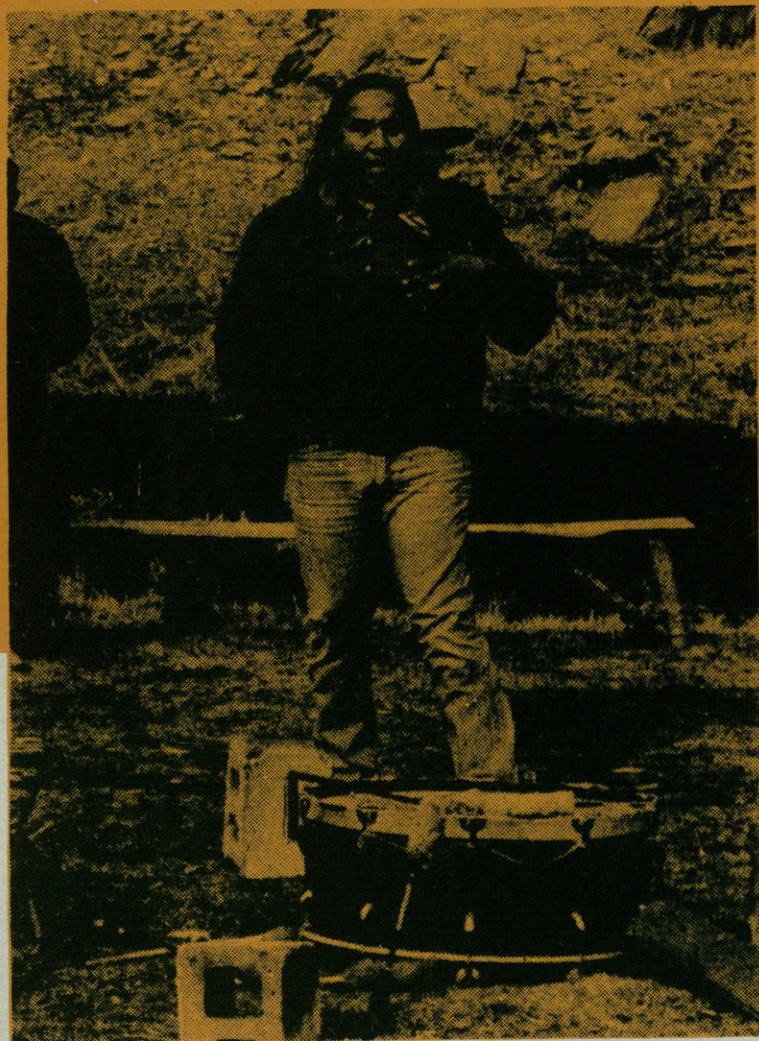

ARGIA

Uztaila 24 - XLVI garren urtea 983 zenbakia 90 pezta

INDIOAK: HONDAMENDIARI
UKABILKA

MICHELIN:
NEGOZIO
BOROBILA

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

**GAJTA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

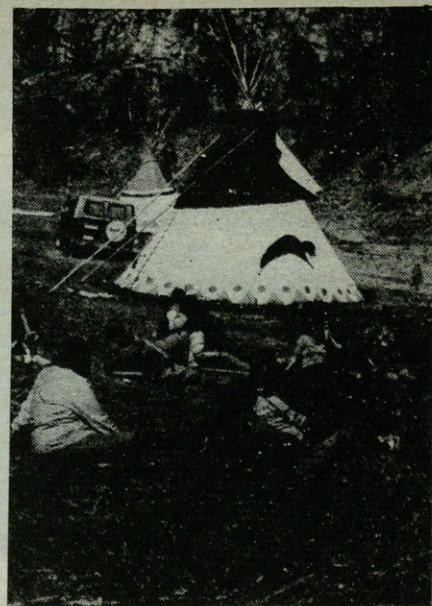
Luze ari du jotzen MICHELI-Nen dagoen lan-gatazkak. Zer dago ordea horren sustraian? Langile Batzordeko idazkari diren Rafa Diez eta Bernabe Harorekin mintzatu da Iñaki Zubiondo. Di-gantearen tripak ikusi irrikaz.

9. orrialdetik aurrera Pablo Sas-trek El Salvadorko borrokaren ego-
era aztertzen dizu. Eta 17.ean be-
rriz Koldo Tapiarekin izan dugun
solasaldiaren frutua dasta ahal izan-
nen duzu. Hainbat kontu bait dago
esateko Ibaizabalen ezker aldeaz...

2. Aste giroa.
4. MICHELIN, negozio borobila.
9. El Salvadorko burruka zertan da? **Pablo Sastre.**
12. Sikulusaltsa. Bazatozak, baza-tozak,... **L. M. Bandres.**
14. Herriko Plaza.
17. **Koldo Tapiarekin** elka-
rrizketan.
20. Sioux edo «Lakota» indioen
buruzagiarekin **TXILLAR
DEGI.**
24. **Iparraldea** zergatik oldartzen
da turismoaren aurka?
30. Uda honetan irakurtzeko bi
liburu.
32. Patricia Highsmith-en atarian.
35. «Antzerti»-ren debaklea.
38. Jo... adarra.
39. Bertsoak. **Itxaro Borda.**
40. Azkena. **J. R. ETXEBARRIA**

Badute sioux edo lakota indioek
beren lurralde liberatu bat, «Yellow
Thunder» izena jarri diotenarekin.
TXILLARDEGI horien buruza-
giarekin hitz egiteko aukera eta
zoria izan zuen. Ez al daude bada
dagoeneko hilik?

Kulturan ere baduzu zeri hortza
erantsi. Patricia Highsmith idazlea-
ren deklarazioak, Euskal Artisten
Elkartea, «Antzerti» antzerki zer-
bitzuaren egoera,... Zure aukeran.
Eta kitto. Iraila arte bagoaz. Agur.
Adio. Izan untsa.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.

Zuzendari kazetaria: Koldo San Ju-
lian.

Donostiako Erredazioa: Josu Landa,
Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iña-
ki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alva-
rez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mi-
kel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpurua,
Enrike Amonarriz (Jo... Adarra), Mi-
kel Antza, Joxe Azurmendi, Balere
Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki
Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez
Adan «Beltza», Alfontso Martinez,
Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko
Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo
San Julian, Andoni Sarriegi «Muru-
mendi», Joseba Sarrionandia, Pablo
Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Or-
mazabal, Luis Otaegi.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu,
Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D. L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA

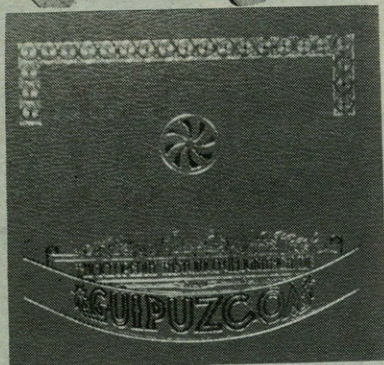
Virgen del Carmen, Z/G
Ramonenea, behea
DONOSTIA-12

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.
Plaza Lasala. 3. Donostia.

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarra	90 pta.

ASTE GIROA

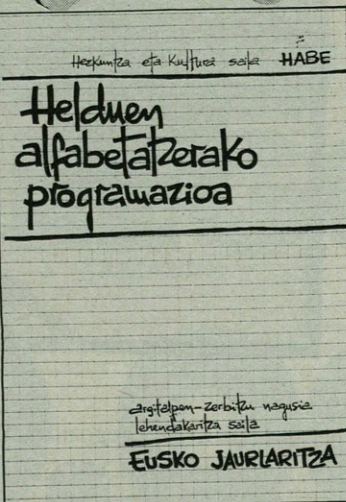

ENCICLOPEDIA HISTÓRICO GEOGRÁFICA DE GUIPUZCOA. 3. tomoa. LUIS Haranburu editor. 5.000 ptas. Bestetan ere agertu denez, gaurkoz 3. liburuki honetan azaltzen diren herriak aipatzearekin aski izanen dela uste dugu. Herriak hauek dituzue: Arrasate, Gabiria, Gaintza, Getaria, Hernani, Hernialde, Hondarribia, Ibarra, Idiazabal, Iruerrieta, Irura, Itsasondo, Larraul, Lasarte, Lazkao, Leaburu-Gaztelu, Legazpi, Legorreta Lezo, Lizartza, Mutiloa, Mutriku, Oiartzun, Olaberria, Oñati, Oresa, Ormaiztegi, Orio eta Irun.

Geografia eta historiazko datu anitz ematen da eta oro argazki zoragarrri batzuren alboan.

HABE, HELDUEN ALFABETATZERAKO PROGRAMAZIOA. Euzko Jaurlaritzak. Hezkuntza eta kultura saila Programazioak 2. 304 orrialde.

«Herri honen hizkuntza zaharra gaurkotzea eta euskaldunon ohizko komunikabide bilakatzea lortu nahi da, azken finean programa honen bidez». Hauek ditugu Velez de Mendizabalek liburuaren aurkezpenean aipatzen dituenak. Izan ere liburu honen helburua, alfabetatu nahi dutenek oinarri eta arau finko batzuz izatea da, eta horretarako, alfabetatzeari dagozkion guztiak

hemen datoz. Haseran alfabetatzearen ikuspegi orokorra ematen bada ere berehala sartzen gara ortografia eta idaztarauekin: loturik ala bereiz idatzi behar den, puntuazioak, laburdurak eta beste hainbeste. Ondoren izen sintagmaz dira oharrak: zenbait deklinatze berezi, izen sintagmaren egitura, gero aditz sintagma, aditza (denbora, pluralegileak e.a. eta azkenik egitura sintaktikoak (galdegia, koordinazioa...) Lexikoa dator gero, gerraurreko hitz berriak, konposizioa, polisemia, atsoitizak e.a.ekin. Azkenean kulturagaiak datoz irakurgarritzat, gero taloiak, eskutitzak eta beste zenbait nola egiten diren, eta azkenik gipuzkeraz, bizkaieraz eta batuz idatzitako testu literario sorta bat. Bestalde ere «A» itsatsia, «H»a, deklinabidea eta liburu irakurgarrien zerranda ere badator. Lana oso zabala da, agian atzizkiak ikasteko hobe izango lirake Villasante edo Luis Mari Muxikaren liburuak, esaerak ikasteko Izagirrerena edo sintaxia hobetzeko Goenagarena, baina hemen hobekuntza orokorra da helburua, dena edo ia dena liburu bakar batean biltzea eta hori lortu dago, gainera liburu ez da bat ere aspergarria.

emakumeak mintzo

Aizan!

EMAKUMEAK MINTZO. AIZAN. Elkar AEK. ADI saila Ia. 101 orrialde. ELKAR-JK

Emakumeei buruzko dossier antzeko honekin hasten da sakeleko liburuxkak kaleratuko dituen Adi saila. Anekdotaz eta bizikizun larriz betetako hitzaurre baten bidez hasten da liburuak. Ondoren 11 emakumerekin egindako elkarrizketak azaltzen zaizkigu bertan: era, adin eta lan ezberdinetako emakumeak ditugu: bi langile, baserritar bat, etxean lan egiten duena, andereñoa, gazte, ikaslea eta Ifarraldean exiliatutakoak. 58, 43, 36, 17, 19 eta hainbat adinetako jendea dugu. Gaia bera beti interesgarria bada ere, kasu honetan bizikizunetaz beterik aurkitzen dugu liburu hau, bakoitzak bere bizitza kontatzen digu, gaztetan bortxatu omen zutela, senarrak halako eta horrelako ankerkeriak egiten zizkiola, zein higimendutan ibilia den, sexuaren aurrean gizonezkoek zer nolako jarrera duten, beti sarketaren atzetik dabilazala beti, kanpoan lana egin ahal izan duten, hoberiak zeinengan zeuden, zein borroka eraman behar litzatekeen...

Liburuak motza, erraz irakurtzen da eta gainera oso atsegina egiten da, gai honetaz ardura duenari behintzat ez zaio gogaikarri egiten.

Heather Amery eta Stephen Cartwright

NIRE

LEHENENGO

MILA HITZAK

Irudizko hitzen liburu bat

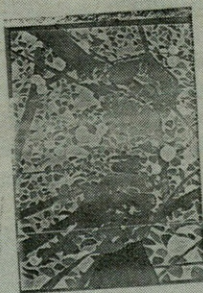
**HEATHER AMERY
ETA STEPHEN CART-
WRIGHT. NIRE LEHE-
NENGO MILA HITZAK.**
Irudizko hitzen liburu bat.
Cliper, Plaza y Janes. 550
ptas. 63 orrialde.

Marrazki pila agertzen da liburu honetan margo, eta marrazki bakoitzak bere euskal izena darama bertan, honela umeak irudia eta bere euskal izena jolas eta irakurketa bidez lotuko dituelakoan. Eta horrelako liburuak asko lagun diezaioke lexicoa oso erdaldundua duen haurrari, eta euskaraz itxuran egiten duenari ahalik eta euskal hitzik gehien ikasten. Nik neronek txikitant antzeko bat izan nuen eta hitz jator asko zor dizkiot liburu hari, txikitant behin betirako sartu bait zitzaizkidan buruan. Halaz ere baditu bere alde ilunak liburu honek: zenbaitetan garbizaleegi jokatzen badu, bestetan erdazaleegi (baina hau neurri labur batean). Bestalde, eta hau egileei dagokie, betiko heziketa matxistaren bidetik doaz irudi eta egoera gehienak. Sexu bakoitzak alde aurretik dauzka ekintzak eta jolasak programaturik. Azkenik eta bukatzeko sexuari dagokion anatomia zeharo baztertuta eta tabuztaturik utzi dutela esan besterik ez, baina haurrak euskal lexiko garrantzitsua jaso dezan oso egokia.

ASTIGARRAGA 83

(1983.eko UZTAILAK

2. Zk.

ASTIGARRAGA 83
aldizkaria. 2. zenb. 46 orr.

Aldizkari eder bat heldu zaigu Astigarragako partetik. Ez da aurrenengo aldia. Orain dela urte bete ere bidali ziguten **Astigar** elkartekoek, aldizkaria kaleratzen dutenak, **ASTIGARRAGA** errebista horren lehen zenbakia, 82. urtekoa.

Itxura denez urtean kaleratzen dute aldizkaria eta festetarako edo horrela (kontutan hartu oraintsu direla Astigarragako festak).

Aldizkarian barrena urtean zehar auzoinguru horretan gertatutako ekintzak aurki ditzakezu, herriko historio zahar batzuren aldamenean eta gaur egungo zenbait berri eta albisterekin batera.

Bertako jendeak hartu du parte errebistaren elaborazioan eta herriko zenbait enpresaren dirulaguntzaz lortu dute merkeagotzea.

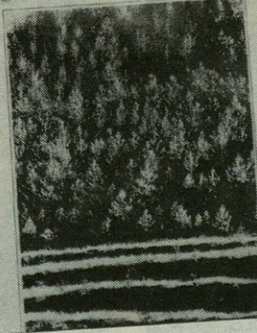
Egia esan ez du jartzen ale honetan zenbat balio duen. Ez dakigu ere Astigarragatik kanpo beste nonbait aurkitzerik izango ote den.

Handik pasatzen bazarete (festak ez dira aitzaki txarra) eska ezazue aldizkaria. Pena merezi du.

TTIPI -
TTAPA

83ko UDABERRI-UDA

TTIPI TTAPA. 83ko
udaberri uda. GU taldeak
egina.

Berriro ere Beratik dator notizia: Olerkiak, ipuinak, Arantzan herri txosten bat, «xuritabeltx» janari ezaguna nola egiten den, gau-lana nola egiten zen kontaera, bostorri belar ezagunaz, errentabilitateaz, sagardoa lehen erara nola egiten den, komikia, ipuin eta olerki gehiago, albisteak, Inazio Larramendi bertsolariaz, Xabier Errok mendiak zain ditzagun dei bat egiten digu, zuhaitzak eta insignis pinuaren kasua, (Xorroxin) Baztango herri irratia, eskualdeko kutsadura (Berako eskualdekoa noski) Iruritako gazteekin hizketan, Berako euskararen eroraldiaz, denborasagarriak eta azken argazkia.

Azken Tiipi-Ttapa hau benetan serioa eta landua iruditu zaigu, gaiak oso oso interesgarriak direlarik, era guztitakoak gainera, Bera bezalako herri batetik horrelako aldizkaria ateratzeari ez deritzogu ahuntzaren gauerdiko eztula, lanean imo ari zaizkigu «GU» taldekoak, eta zinez orain arte ateratakoa oso ona eta garrantzizkoa dela esan behar, jarrai horretan, pena merezi baitu denon eta Beraren alde.

CC.OO. eta LABeko sindikalistekin

MICHELIN: NEGOZIOA BOROBILA DA

Iñaki Zubiondo

100 egun luze haietako greba gogor hura egin zutenean, leku bat izan zuten 1976-an Michelin-go langileek orduko ZERUKO ARGIAN. Zazpi urte geroago, berriro dakartzagu gure orriotara. Enpresa, bera. Atarian greba egunetan dauden «berdeak», berak, edo berdinak, gazteagoak. Langileak, berak, buruzagi gazteagoekin. Eta orduan bezala gaur ere jendeari inperio honen barrunbeak erakusteko irrika.

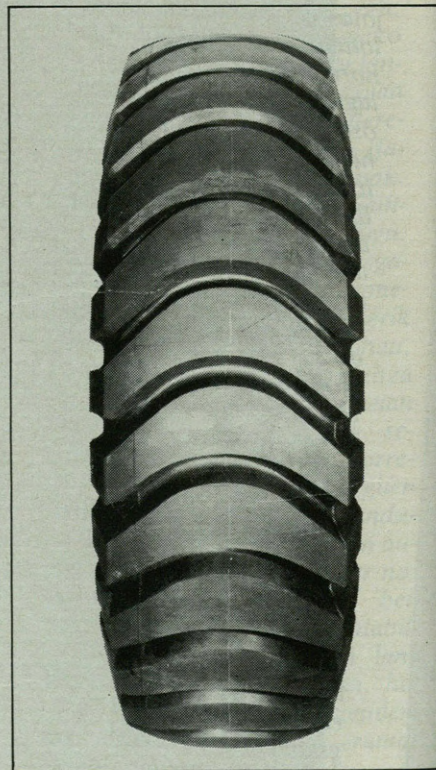
Enpresa batzordeko lehen eta bigarren idazkariarekin hitz egin dugu, CCOO-ko Bernabé Haro eta LAB-ko Rafa Díezekin. Beren gatzetasunean, obrero buruzagi Michelingo sindikalista. Ez da gutxi esatea.

Aspalditik du gogortasun eta amor ez ematearen sona Michelingo zuzendaritzak. Baina horren atzean dagoen enpresa ez da gure artean behar hainbat ezaguna. Nork ezagutzen du, bada, kautxoaren inperioa?

120.000 langile (ehun eta hoge mila, bai) biltzen ditu bere olatan Michelin multinazionalak. Eta Frantziako Clermont Ferrand hirian burua duen digante honek, bere besoak kontinente guztietatik zabalitzen ditu: Amerika osoan, Europan,... Mendeal European estatu guztietan agertzen zaigu indartsu. Lehengaiak berriz, kautxoa bereziki,

Indotxina eta **Indonesiatik** garraiatzen du; eta azken aldi honetan Michelinek hainbeste diru inbertitu dueneko Brasilen: hor kate osoa lotzen du, kautxo sail izugarrietatik hasi (denak bere jabego pean) eta neumatikoetaraino

Izan ere, maiz bat ez da konturatzen bere autoan dabilenean, ezta gorpila aldatzen dienean ere, zein prozesu luzea duen horren fabrikaketak. Eta zure autoak dituen bost gorpilak bezalako milaka eta milioika ekoizteak zein inperio suposatzen duen. 350.000 neumatiko produzitzen ditu EGUNEAN Micheli-

nek, **350.000 kamara**, **46.000 gorpila** (llanta ere berak egiten du), **730 tonelada** altzairu-hari, 75.000 gidaliburu eta mapa... Zifra guzti hauek Enpresak berak emanak dizkio prentsari.

Estatu Espainolari dagokionez, bi lantegi ditu Michelinek Hego Euskal Herrian, **Lasartekoa**, bere 3.200 langilerekin, eta **Gasteizkoa** 4.100-ekin. Horiez gain, **Arandan** 2.600-eko ola bat, eta **Valladoliden** 1.800-eko beste bat; merkatal saila **Madriren** 900 langilerekin eta **Almeriako** aproba-lekua 600-ekin.

ONGI KONTROLATUTAKO LANGILEAK

Estatuko lehenengo pieza Michelin planen barruan Lasarten ezarri zen, gerra baino pittin bat lehenago: 1934-an. Eta guk jakin dugun gehiena Lasarteko Michelinetaz delarik, esan dezagun ugariak direla aita eta semeren bat enpresatik pasa diren sendiak, edo autobusetan batera etxeratzen diren anai-arrebak. Tradizio bat.

Eta horri berehala lotzen zaio Michelin betidanik agertu duen jokabide paternalista. Tratuan, politikan... «Hori da kanpotik ikusten dena», dioskute sindikalistek, «baina paternalismoaren beste aurpegia errepresioa da. Eta zapalketa hori bideratzen duten elementuak oso nabarmenak dira: erdimailako buruak, edo «mandos intermedios» deitzen direnak». Eta horietatik 300-350 daude Michelinen, bakoitza bere tailerrean eta bere ekipoa kontrola eramaten. Desklasatuak, ideologiarik gabeak,... Eta horiek dira lan-harremanen giltzarria.

Errepresioak, hala ere, atzera-kada bat egin duela esaten ziguten. 78-an egiten dira estraineko sindikal hauteskundeak, hortik enpresa Batzorde bat ateratzen delarik, sindikatuek indar hartu dute. «Begira, 350 mando intermedio horien arauera ulertu behar dira Michelingo grebetan izan diren borroka eta ixkanbila urriak».

Hala ere, zuzendaritza erabat zentralizatua dago Clermon Ferranden. Han erabakitzen baita enpresak mundu osoan dituen lantegien produzioa, organizazio estrategia, eta abar. Baita erabakirik txikiak ere. «Munduko Michelin osoaren %75 Michelin familiarena da, zuzen-zuzenean, hortik atera zentralizazioaren kontuak.

ASTEROKO ELKARRIZKETA PERTSONALA

Lasarteko lantegiko plantillaren %25-a osatzen dute teknikoeak eta administratzaileak orotara. Mor-doxka polita. «Bada, pentsa ezazu

guzti horietatik 10 baino gehiago ez direla afiliaturik daudenak, eta denetara ez direla sei baino (sei) gehiago ateratzen greba egunetan».

Horrek badu bere arrazoina: Michelinen lan harremanak banaka, pertsonalki, eramaten direla; baita soldata eta kategoria igoerak ere. «Hau irakurtzen dutenei seguru gezurra irudituko zaiela, baina kategoriako eta lan bereko enplegatuen artean 10 eta 15000 pezetako tartea ezagutzen dira. Eta gero eguneroko

mont Ferranden indar gehiago dutenak.

LOTURA SORTU, EDO BELDU RRA

Irudi eder bat ematen ahalegin haundiak egiten ditu Michelin. Batetik barru aldera, langile bakoitzari (baita erretiroan daudenek ere) bere «BIB» hilabetekaria igorritik, baita «El Eco» ere, omenaldiak, Erregetako opariak...

Kanpo aldera berriz, kirol mun-

kontrola, aldioro bakoitzak bere nagusiarekin duen elkarrizketa indibiduala».

Lan-gatazken aurrean, horregatik, erantzunak ere ezberdinak dira obreroen eta administratzailearen aldetik. Tekniko eta administratzailekoak 800 badira, 200 bat izango direla, esaten digute Rafa eta Harok, enpresarekin nolabaiteko egonezina agertzen dutenak; grebara irteten ausartzen ez badira ere, 170 boto jaso zituen LABen kandidatek, ordezkari bat pasatzea lortuaz. Teknikoen artean, beste bost ordezkariak enpresak manejatutako independentiek direla alegia.

Eta zuzendaritzaz ari ginela, beti ateratzen zen errealitate bera: izenez Lasarteko zuzendari den **Perez Cela** ez dela agintarien agintari, badirela lantegian bertan bere atzetik Cle-

duan saiatu da nagusiki bere «Public relations» horiek gozatzen: futbol taldea, arraun trainerua lehen, txapelketak, Kirol instalazioak eta abar. Beti ere «Michelin».

Irudiaren arazoari bezain lotua behintzat badago «Sugerentzien» gora behera. Etengabe gogora erazten zaio langileari bere makinan edo inguruko instalazioan produzioa zer-baitetan hobetzeko abisurik eman baleza, enpresak sari bat emango diola. «Batzutan ez dira hobekuntza haundiak izaten, baina beste batzutan 10.000 pezetako saritxoaren truke ehunka mila pezeta aurkezteko aukera du Michelin. Gainera, hainbeste lantegiren artean makina berdintsuak askotan daudelarik...»

Hala ere, produzioa gehitzeko gehien erabili den sistema «lanpostu aldaketa» izan da. Hau da, leku ba-

tean nagusiek nahi adina produzitu «nahi» ez baduzu, beste batera aldatzen zaituzte... jornal txikiagoz, jakina. Ekipo berri bat sartzen da, adibidez, lan batean; horien artean eskirol bat jartzen da errendimentuaren topea jaso dezan, eta behin tope hori lortu denean ekipoa alda dezake enpresak. Horrekin batera erabiltzen zituen lehen Michelinek primak ere: ekipo bati tope bar jartzen zitzaien, eta hortik gora egiten zuten guztia primatua zegoen; nahi zutenean Michelinek ekipoa beste leku batera eraman eta beste tailar batekin hurrengoa ekarri zezakeen, minimo bezala aurrekoek prima eta guzti iritsitakoa jarritz.

Zer esanik ez herri aldaketa planteiatzen denean. Gasteiza nahiz Valladolida edo Arandara joateko beldurrik badu jendeak, hasi berriak batez ere.

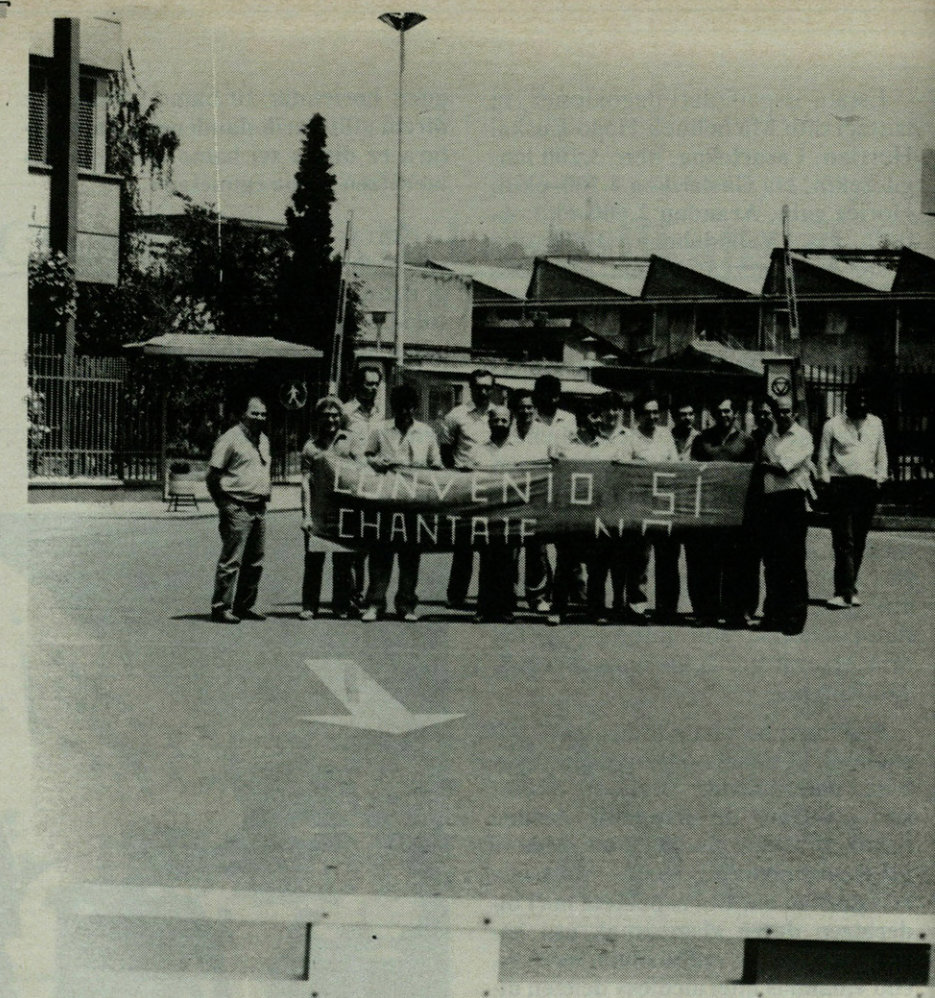
ETA 1976-KO GREBA LEHERTU ZEN

Esaten ari garen guzti honi zera erantsi beharko genioke: tailerrek elkarren artean daukaten aislametua. Izan ere, tailer batekoak berean besterik ez dauka sartzerik; beste guztietako sarrera debekatua dauka. Orain dela hilabete gutxi arte Batzordeak berak ere ez zuen debeku hori hausterik lortu.

«Adierazten dizugun marko horretan kokatu behar duzu 1976-an gertatu zena: lehertu egin zela. 100 egunetik gora egin genituen huelgan; baina nagusien jarrera gogorra izan zen, ikaragarria... eta sartu egin behar izan genuen azkenean, kalean 70 despeditu utzirik». Ekonomi arazoa baino gehiago, hori ere garrantzizkoa zelarik, egoeraren lehertzea izan zela esaten ziguten Batzordeko bi langileok.

1976-ko otsailaren 16-an atera ziren kalera; Lasartekoekin batera irten ziren estatuko beste puntueta-koak. Gasteizkoak ezik, horkoak grebatik aparte geratu bait ziren. Valladoliden 50 egunetik gora eutsi zioten, Arandan berriz 70-etik gora.

Enpresaren jokabidea ez zen bro-matakoa izan. «Goardizibilak erabili zituen, greba egun guztiak Michelinek ordaintzen zizkielarik; langileoi despido gutunak bidali zizkigun,... izugarriak gertatu ziren». Eta azkenean sartu egin behar. Pentsatu behar da zein neurritako greba mota egin behar zaion holako multinazional bati, hemen produzitzen duena bera beste mila puntutan produzitzen badu.

Haren ondoren Michelinek bere jokabideak hobeki neurtu zituela diote bi sindikalistok: langileak ere tope bat baduela erakutsi bait zuen; baina hau ere aitortzen dute: langile mugimendua buru-moztuta geratu zelarik, lan asko egin behar izan dela berriro ere jendeari konfiantza sartzten. Batez ere pentsatu behar da greba hori eta ezer lortu gabe berriro lanera belarriak makurtuta sartzea non gertatu zen: 40 urtetik gorako adin media duen enpresa batean. Horrek ere laguntzen dio nagusien lan finari orain Michelinen dagoen Enpresa Batzordea osatzerakoan: 9 Independiente (6 administratiboaren artean eta 3 obreroen artean); CCOO—ko 8 (obreroen artean); LAB—eko 4 (3 obreroen artean eta 1 administratiboaren artean); ELA—ko 4 eta UGT—ko 2.

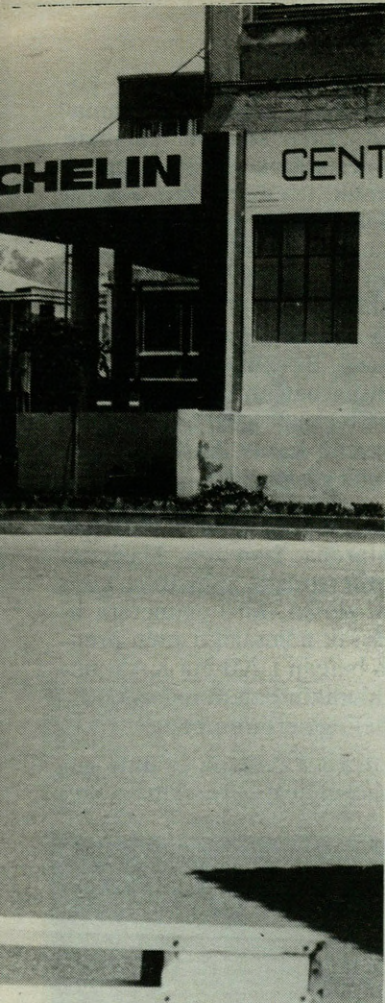
MICHELIN KRISIAN?

Errekonbertsio industrialaz—eta hainbeste esamez dabilen honetan bidezkoa zen Michelinen krisi posible batez galdegitea. «Ekonomia oso-ari bezala Michelin ere krisiak ikutu bat eman diola ezin ukatuko dugu.

Baina hau esanen dizugu: almagazentetan stockak daudela—eta egin diren paro teknikoak eta plantila gutxiagotzeko eragin diren jende—irteera izentibatuak kontutan hartuz ere, hori guztiak horrela hala ere Estatu Espainoleko Michelinek 3.000 miloi irabazi dituela 1983-an».

Ikusgarria da Michelinek krisia eta produzioa ugaritu nahia nola uztartzen dituen. Batetik plantila urritzen ari da, eta bestetik gehiago produzitzeko «4. ekipa» delakoa sartu nahi du; hau da: makinaren errendimentua larunbat eguerdiko hamabietan bukatu ordez, igande goizeko seieta-raino luza dadila. Eta bestetan lortu duen hori ez du erdietsi Gasteiz eta Lasarten. Hemen, izan ere, arazo hori globalki negoziatu nahi du Batzordeak. «Ea zertarako nahi duen 4. ekipa lehenago krisian dagoela eta stock haundiak dituela esan badigu.

4. ekipa hori sartu ezinean, «expediente de regulación de empleo» bat eskuratu nahi izan du, stockajea argudiatuz; eta ez zuen lortu UCDko gobernuarekin. Gauza berean saiatu da gero Eusko Jaurarlitzako Lan Sai-

larekin: 500 milioitako subentzio bat erakarri nahi zuen. Hori ere ukatu diotenean «**paro tekniko**» direlakoe-kin hasi da: urtean zehar, plan baten arauera, hainbeste ordutan produzioa geratu, baina alokairu osoa ordainduz langileei. Gobernuari indar egin nahi bide lioke.

«**Paro tekniko** horiek justifikatzeko argudioa dituzten stockak dira. Baina uzten al dute horien frogarik egiten? Hemengo %50 exportatzeko da. Egun batetik bestera koloka dezakete nahi dutena nahi duten lekuan. Hasi zaitetz bada kontrolatzen!»

Eta bizkitartean kontraesana: estatuan bakarrik azken urteotan Michelin-ek bere langile kopurua 500-etan jeistea lortu duelarik (erretiroak, diru truke alde egiteak, etabar) produzioa gehitu nahi dela.

URTETIK URTERA ETEKIN HAUNDIAGOA

Garbi dakusate LAB eta CCOO-ko sindikalista hauek Michelin-ek bere nahieran egin nahiko duela munduan zehar, ongi planifikatuta,

plantila urritzea. Koste ekonomiko eta sozial txikiena suposatzen dion lekuan alegia. Horrela, jo ta ke ari da Michelin hirugarren munduan hedatzen; Brasil argi eta garbi «hartzten» ari duela diote: kautxo sail sekulakoak, lantegi ultramodernoak,...

«**Krisiaz mintzo dira. Baina bitartean gora eta gora ari dira. 60 hamarkadan munduko ranking-ean laugarren zegoen. Ondorengo urteetan hirugarrenera igo zen. Eta gaur egun Good Year-etik oso gertu dabil.**»

Eta hori urtez urteko balantze ekonomikoetan ageri da. 1979-an 1.300 milioiko etekina lortu zuen Estatu Espainoleko Michelin-ek. 1980-an berriz 2.000 milioikoa. 1981-ean 2.500 milioitakoa. «Eta joan den urteko datu zehatzik ez dute eman nahi izan gaurdaino, baina Batzordean iturri konfidentzialetatik jakin ahal izan dugunez 3.500 milioi inguruan dabil urteko etekin netoa. Ez duzu hau ahaztu behar: 1982 horretan 1.000 miloi inguru gastatu ditu Michelin-ek kontratuak hausten, langileen gogozko bajetan; eta beste 1.000 bat milioi paro teknikoetan. Eta hala ere esan dizugun etekin hori!»

Bazen hemen kezka bat langile Batzordekoei galdetu nahi geniena, eta kalean entzun izan duguna. Hots: luzarora Lasarteko Michelin ixtera ote lihoakeen. Eta Michelin-ek Espainola bezalako estatuetan duen lan egiteko sistema esplikatzen digute: «Aranda, Valladolid eta Gasteizko lantegiek askoz ere makineria aurreratuago bat dute, eta produzio zabaltan ari ohi dira. Baina estatu guztietan dauden lantegi batzuen betekizun bera egiten du Lasartekoak: bizikleta eta motorrentzako kamara eta neumatikoak, aldaketa ugari eta azkarrak eskatzen dituzten tirada laburrak, lan bereziak. Beste ultramoderno horiek bezain beharrezko badu Michelin-ek Lasarteko lantegia». Izan ere, zenbat milaka milioi kostatuko litzaiokie hori lekuz aldatzea; hau da, beste leku batean beste bat berdina eraikitzea.

ETA 1983-KO KONBENIOA HELDU

Joan den azaroan hasi ziren Batzordean aurtengo konbenioa lantzen. Moldatu ondoren, langileen batzarrak onartu zuen eta negoziaketarako prestatu. Funtsean hiru punturen inguruan zihoan: lanordua gutxitu (sozialistek hauteskun-

deak irabaztean errezago ikusten zena); hainbestearainoko etekinak ikusirik, alokairuak bizitzaren kostuaz gain 2 puntutan goititu, eta egoki banatuaz («**jornalen artean 1-etik 7-rainoko aldeak bait daude**»); eta hirugarrenik, «**expediente de regulación de empleo**» delakorik ez zezala aurkeztu enpresak.

«Berehala ikusi genuen zein izorratua zetorren arazoa». Izan ere Michelin-ek jardunaz besterik ez zuen mintzatu nahi. Eta hortik etorri zen bere eskaintza: aurreko urtearen aldean 16 ordutan jetxi urtekoa, baina larunbatekoa 12etan bukatu ordez ordubietan bukatuz eta 300 langile lau ekipotan sartuz. Eskaintzen zuen soldata igoera berriz 9,5-koa zen. Horren ondorioz, otsailaren 16an prantatu zen lehenengo greba, egun osokoa, tailerretako guztiek jarraitu zutena ia osoan, eta hamarren bat enplegatuk. Ixkanbilaren bat izan omen zen, erdi mailako mandoekin.

Ondorengo egunetan enpresa zenbait eskari atzera utziaz joan zen. Lau ekipo horien gorabehera kendu zuen (aurreko konbenioan ere ez zegoen), gero larunbateko ordutegia luzatzearena eta jornal igoera berriz %11,5era jaso zuen.

Baina hemen hasten zen Michelin-ek eskaintza berria: asteko ordute-

gia eztabaidatzeko prest zegoen baina beti ere orain arteko 42 ordutetan bereizketa bat eginaz, ordu «**efektiboak**» eta «**presentziako**» orduak; bokadiloaren orduerdia eliminatuz. «**Jakina, guk hori onartzen bagenuen, Gobernuak lan orduen gutxitze dekretua atera zezanean ez gintuen harrapatuko. Eta ezin genion beti ere onartu zaigun eskubide bati uko egin.**»

Martxoan, horrela, beste bi greba egin zituzten, egun osokoak; eta orain jadanik polizia zegoen lantegiko atetan. Dena dela, dekretoa kaleratzen ez zela eta gauzak luze joko zutela ikusirik zera pentsatu zen: greba larunbatero egitea. Honela gatazka mantenduko zen eta langileentzat kostu apala izango zuen, hilean egun bat bakarrik galduz.

ENPRESA GOARDIZIBILEN LAGUNTZAZ

Apirilean larunbateroko greba hasi zenetik goardizibilak egoten ziren atetan, polizia baino itxura gogorragoz. Batzordeak negoziatzea eskaintzen zuen, ordutegiarena dekretorekin menpe utziaz, ateratzen zen bezalakoa ateradila. Michelinek berriz «Horas efectivas» eta «horas de presencia» bereziz jarraitzen zuen; eta aldi berean %12 eta %13ko igorakerak eskainiz. Enpresa urduri jarriaz zihoan progresiboki, eta bere metodoak ere gogortuz. Eta horrela helzetan gara maiatzaren 28-ko batzorrera.

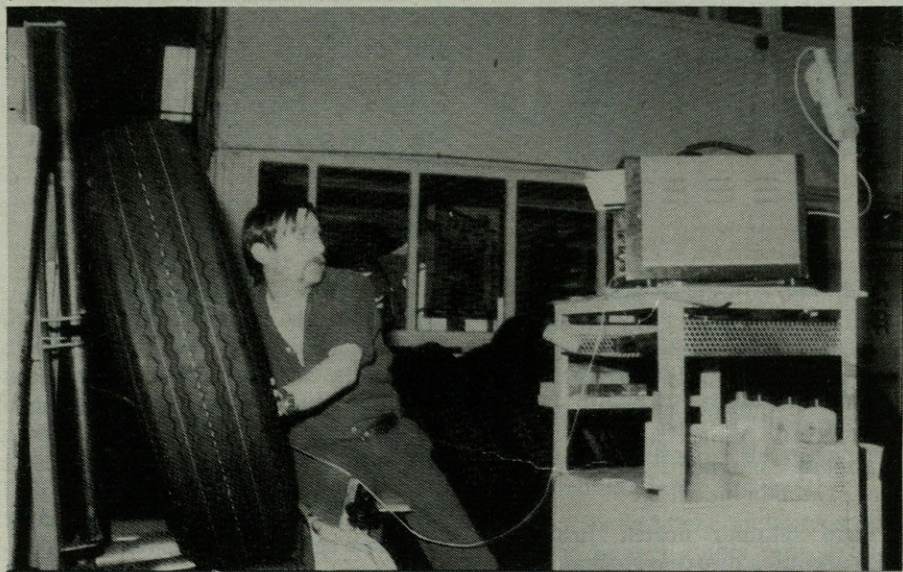
Egun horretan, zinema areto batean batzarturik zeudela, bonba mehatxo bat jaso zuten. Pentsatu behar da hori baino pittin bat lehenago lehenengo aldiz «berdeek» langile bat jipoitu zutela. Eta 1.000 lagun zinematik Michelingo aparkalekura abiatu zirenean goardia zibilak han zeudela... «Beren bila» zihoan manifestaldi bat iruditzeke arriskuarekin.

Langileen ekintzak ere ugaritu ziren. Batzordeak fabrika barruan egindako manifestaldiak, Donostiako manifestaldia, Lasartekoa, ostiraletako itxialdiak,... Eta horrela heldu zen ekainaren 21-a, eta beraekin jornada murriztearen dekretua... nagusiek beren eran ulertu zutena, noski. Eta hurrengo bileran, lehenengo aldiz, Lasarteko lantegiko zuzendaria presentatzen zen Batzordearen aurreaneskaintza harrigarri batez: ordura arte eskainitakoa baino %1,5 emateko prest zegoen alokairuaren kontuan; eta lanorduetan berriz 40 ordutara jetxi jornada zatitua dutenei (ez dute, noski, bokadiloarentzat ordueririk) eta beste guztiei aurreko eskaintza bera. Baldintza batekin: uztailaren 5-erako sinatua ez bazegoen atzera botako zuela eskaintza oso-osorik.

Horrekin batera gogortu zen enpresaren presioa ere. Ordezkarik «in-

dependienteek» enpresak egindako orriak banatzen zituzten, alegia orain eskaintzen zenaren arauera langile bakoitzak urtean zer irabaziko lukeen, eta aurreko egoeran geratuz berriz zenbat. Esan beharra dago enpresak lan izugarria hartu zuela: langile bakoitzari bere kasu zehatza eskaintzen zitzaion inpresobatean aztertuta. Horren arauera, noski 100.000 pezetako—eta aldeak ateratzen ziren. Hala ere ez zuen Batzordearen jarrera alferrik radikalizatzerik lortu eta greba moztu egin zen, enpresari «conflicto colectivo» delako prozedura sartuz, magistraturan.

Izan ere, hobe zen magistratuaren esku utzi dekretuaren interpretapena (Michelin-en kasuan oso argi agertzen dena, behinik behin) eta udazkenean hasi berriro negoziatzen. Eta kasurik ez egin enpresak jarrerak alferrik gogortzeko egiten zituen probokazioei.

BATZORDEAN EZIN BADA KOMANDANTZIAN

Gorago aipatu badugu goardizibilen presentzia eta horiek emandako egurra, alde horretatik okerragorik ere pasea da. «Ezer ezkutatu gabe salatu nahi dugu: Michelin gu polizia-rekin konprometitzen saiatzen ari dela. Gertatu diren detentzioak dira horren froga».

Lehenengo detenitua Nieto izan zen. Azken Batzarre gogorrera izan baino ordubete lehenago joan ziren bere etxera gizon batzuk, paisanoz, astindu bat emateko asmoz ziurrenik. Hurrengo astelehenan azaldu zi-

tzaizkion berriro; Donostiako goardizibilen komandantziara eramanez ezagutu zuen arrazoia: hilabete lehenago gertatutako itxilu batzuenatik lanetik irten ez zen eskirol baten salaketa. Eta horra «bitxikeria»: bera komandantzian sartu ta orduerdia historian lehenengo aldiz bonba abisu bat komandantzian. «Eskerrak gobernadorearekin hitz egin genuen. Bestela detenitzea eta bonba abisua batean ulertuko zituzten eta kristorenak igoal emango zizkieten. Juezak kasua ikusi zuenean, berehala utzi zuen kalean».

- Beste detentzioa Etxarri, LABeko sindikalistarena, izan zen. Hasieran Lege Antiterrorista aplikatuz, gero altxa egin zioten, hiru egunetara libratuz. Berak adieraziko zuen prentsaurreko batean LAB eta KASi buruzko galderekin batera nahasten zirela Michelingo erreferentziak.

Batzordekoek dudarik ez dute honetan: Michelinek bere «lana» ongi

planifikaturik daukala, eta kartutxo guztiak, baita polizia eta goardizibilen egurra ere, behar diren garaietan erabiltzen ongi dakiela.

Hala ere gatazka honek daraman bidea itxaropentsu ikusten dute Batzordekoek. LABeko ordezkariak zioen bezala: «Pozteko eta ongi baloratzeko gauzak egiten ari direla uste dugu. Eskaera soilik ekonomizisten gainetik langileak beste erreibindikazio mota konprometituagoak ere defendatzeko gauza direla erakusten ari dira. Eta enpresak aurrean jartzen dizkigun gezurrezko bideei buelta ematea lortzen dugula».

Badute, bai, mila buelta Michelingo gurpilek. ■

EL SALVADOR, ZERTAN ORAINTXE?

Pablo Sastre

iharduten zuen Albert Schaufelberger asesorea hilik utzi zuen, orain hilabete t'erditsu.

Besteen erantzuna

Besteak oligarkak dira, faszista hutsak, ohi denez ejertzitoan ondo sartuak hauek ere eta «azken ofensiba»ren aginduz ofizial gazteak ere berenganatu dituztenak.

Hauek, hauteskundeen kontra-koak dira, eta heldu den abendutik datorren urteko martxorarte aztertzea lortuko dutela ematen du.

Entzutera?

Richard Stone, Reaganek hartu-eman hauetarako bereziki izendatutako ordezkaria, ertamerikaldean ibilia da, orain aste batzuk, presidente batengandik beste batengana eta denekin elkarrizketatu nahiean, antza, zeren Farabundo Martí para la Liberación Nacional frontearekin berarekin hitz egin nahi izan omen bait du, eta lortu ez, jakina, fronte-koak ez bait dira «bakarrik entzutera nator» eta gisako deklarapen onez sobera fidatzen.

Helburuak eta bitartekoak

Aski finkatua dirudien Nikaragua eta finkatzeko bidea hartu duen El Salvador dira inperialismoaren heldu beharreko mugak. Horretarako, Honduras da basea, geroztik zalantzarik gabeago; atzean Guatemala duela, retaguardian, eta Costa Ricako sektore inportanteren lagun-

tzaz beste alde.

Berritu ezina

El Salvadorren USAk nahiko lu-keena hitz batez esan daiteke: ber-ritu, modernizatu egin behar da. Diktadura kontradikezio handitan dago, eta hura USAzaleen alde era-baki behar da. Beraz egin beharra dago:

— Pentagonoren aldeko milita-rrak ejertzitoaren boterean ezarri.

— Ejertzittoa modernizatu: gerta-tzen ari diren gerrilaren eta etor dai-tekeen eskualde mailako gerrara egokitua.

— Botere politikoa militarrengan-dik zibilengana pasatu.

Erantzun bat

Plan hoién —eta ondoren esplika-tzen ditugunén— aurrean, erantzun bat FMLN-ek eman du: lan hoietan

Hauteskundeen arrazoia

Inork nahi baditu, USAk nahi ditu hauteskundeak. Horregatik, eta tartean ezer gertatzen ez bada, ospatu egingo dira. USAk, hoiekin, muturra garbitu nahi du, Estatu Ba-tuen barnean eta bestetan militar in-darra baizik ez erabiltzeaz akusatzen dituztenen aurrean. Hauteskundeak egin eta bertan segitu noski.

Badago gehiago. FDR dago, Frente Democrático Revolucionario izena daraman erakundea, FMLN—aren xede iraultzaile berdinez «poli-tika» delakoan aritzen dena. USAk amets egiten du, hauteskundeetan horien parte hartzea lortuko duela; ez luke besterik nahi: zeinek uka le-zake orduan demokraziaren erreali-dadea? Eskuinaren arrakasta —ez daiteke bestela— propagandak eta-barrek zihurtatuak izaki. Ez da baina FDR joku horretan sartuko.

Horrela ez

Eta esan du garbi: bera prest dago, FMLN bezala, solasetan has-teko, aurre baldintzarik gabe, serio-tasuna garantizatuko duten meka-nismoez. Zertaz mintzatu ordea? Hori da ba. Gai asko dago, arlo eta maila guztietan badaude egin beha-rreko aldaketak, eta guzti horietarik bat, hauteskundeak litezke. Eta ez alderantziz, tranpan hasi, eta no-rako, eta nolatan.

Amnistia

Pasa den maiatzean eta bunkerra-ren oposizioa gainditu zutelarik Amnistia lege bat erabaki zen El

izaten dira herritarren artean bor-txaz erahilik, desagerturikoak alde utzita.

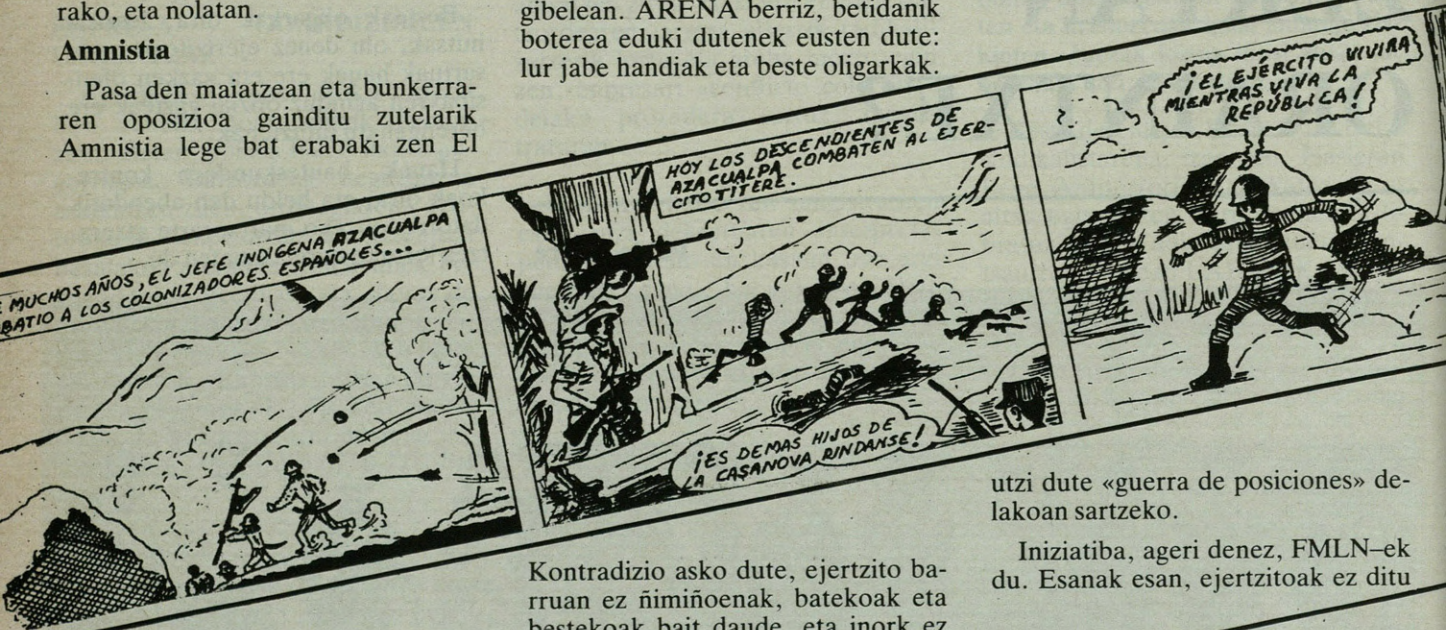
Partiduak

Hauteskundeei begira bik dituzte posibilitateak: PDC demokrata-kristaua eta ARENA (Alianza Re-publicana Nacionalista) ultraeskuin-darra. Estatu Batuek lehenaren alde jokutzen dute, eta beste sektore bur-ges tipi eta industrialak ere badituzte gibelean. ARENA berriz, betidanik boterea eduki dutenek eusten dute: lur jabe handiak eta beste oligarkak.

Egoera militarra

Gainerakoan, ejertzitoak agintzen du El Salvadorren. USAkoak militar faxistak pizka bat boteretik aldera-tzen saiatu baziren ere, alperrik izan zen, tinko daudelako. FMLN-aren aurkako ofentsiba handia ari omen dira prestatzen.

FMLNa, berriz, milaka ari da sol-daduak entrenatzen. Haien ustez ge-rrila tradizionalaren etapa atzera

utzi dute «guerra de posiciones» de-lakoan sartzeko.

Iniziatiba, ageri denez, FMLN-ek du. Esanak esan, ejertzitoak ez ditu

Salvadorren. Horretan amore eman behar, aldeko puntu bat bait da, gai-nontzeko planak aurrera eraman ahal izateko. Esan behar da, xuxen nortzuk ateratzeko diren oraindik

Kontrazio asko dute, ejertzito bar-ruan ez nimitoenak, batekoak eta bestekoak bait daude, eta inork ez bait du erakusten gerrilarekin aka-batzeko modurik baduenik.

inork ez dakiela aparte, amnistia, han, ez dela sekulako gauza, relati-boki preso gutxi bait dago, harra-patu gehienak tortura eta gero erahi-lak izanik.

Gainera, kaleratze horrek izan du segidako erantzuna horrelako neurri «liberalak» gustatzen ez zaizkien aldetik: irten eta berehala bat baino gehiago izan da balaz josia. Ez bait da gutxiren kontua, El Salvadorren, heriotza: hilero-hilero 300-dik gora

Herriarekin akabatzen

Gerraren ondorio zuzenak ez ezik (han ere badira-ta «Escuadrones de la Muerte» izenekoak) krisi ekon-omikoenak ere, herria ari da paga-tzen. Defentsak eramango ditu, aurt-en, «Agricultura» eta «Obras públi-cas» ministerioek batera baino diru gehiago. Gastu hoiek ez dizkiete du-tenei leporatuko («no se alterará la seguridad y confianza del sector pri-vado»), eta ezer gutxi dutenek zerga berrieekin (gerra zergak, besterik ez dira) kargatu beharko dute.

frontearen mogimenduak kontrola-tzen, eta fronteak, baja ugari egiteaz bat, morala jaten die soldaduei, hauek beren burua entregatuz gero bizitza errespetatuko zaiela da-kitelako.

Aurrerakoan

Beharbada, edo seguru aski, Ertamerika osoan gertatzen direnek era-bakiko dute El Salvadorren batera edo bestera joatea ere. Barruan gel-dituz gero, aldiz, bi dira datozen denboretan erne segitzeko proze-suak: gerraren bilakaera noski, eta oligarkiarren alderdiek hauteskunde-tan buruz buru jarrita zertan buka-tzen duten.

GUAZAPA, ESKUALDE LIBERATUA

Cuscatlan departamentua El Salvadorreko iparraldean dago. Han, 1981. urtarrilean gertatu zen altxamenduaren ondorioz, lurralde zabal bat, Guazapa, gelditu zen gobernuaren eta gobernuaren ejertzitoaren kontroletik kanpo, eta botere berria eraikitzen hasi zen.

Herri botere honen zehaztasun batzuk emango ditugu hemen.

Komite Herrikoiak

Eskualde horretan hiru familiak osatzen dute komite bat. Komite hoiek dira boterearen oinarria. Komite bakoitzeko bat —politizatuena— aukeratzen da herriko bileretan parte har dezan. Bilera hauek erabaki politikoak hartzen dira, eta haien informazioa berriz atzera komitearen gainontzekoengana iristen da.

Ohore eta Zuzentasunerako Komiteak

Ohoinkeriak, bortxaketak, kontrabandoa, sabotajea eta beste epaitzeko komite berezi hauek eratu dira. Epaiketak irekiak izaten dira.

Herri asanbladak

Hauetan nahi duenak hartzen du parte. Informatzen da gerraz, komite guztien lanaz, produkzioa eta eskoletaz eta denetaz. Prestakuntza militarra ere ematen zaio jendeari. Iraultzaileek batik-bat «masak hezteko» direla esaten dute. Iritziak ere jasotzen dira, eta maila apal bateko erabakiak ere hartzen ahal dira bertan.

Produkzio komiteak

Bi parte bezala daude: elkar-produkzioa (nagusiki borrokalarientzako) eta produkzio indibiduala.

Lehen lanerako komite bereziak sortu dira, letxugak, tomateak, indubak eta beste hazten dituztenak. Gerrilerok ere horretan aritzen dira. Kafea eta yuka ere bada nahiko. Tailer txikiak ere bai: joskintza, armak konpontzeko, aroztegiak... Zona bakoitzean lagun batek albaitekoarenak egiten ditu; abere guztiak zentralizaturik daude.

Miliziak

Gudurako nahia eta ahala dutenak milizietan sartzen dira. Gazte—helduak, gizonezko—emakumezkoak, eta 10-30 laguneko taldeak osatzen dituzte. Koordinatuta hala ere, operazioen batek jende gehiago eskatzen ote duen.

Arma onik bada ere, sarri etxekoekin eta imajinarioak asmatutakoekin aritu beharra dute. Denbora luzea pasatzen dute tranpak, trintxerak, refugioak egiten; gerrilerok herri bat edo hartuz gero, espropiatutakoetat milizianoak arduratzen dira.

Herriaren kontsumorako denda

Askorentzat heldugaitzak diren babarrunak, artoa, esnea, zigarroak, denda honek zabaltzen ditu. Prezioak regularizatzen ditu, edozeinek jakin dezan eta espekulatuzaileak ez daitezen aprobetxa. Beste zenbait

produktutarako badaude beste zabaltze bide legalak.

Garrantzizko beste bi lorpen osasun zentroak eta eskolak izan dira. Lehengoetan osagarri gutxi izan arren, aski ongi sendatu ohi dira eriak, bertako landareetat baliatuz eta. Eskoletan gehiena egiteko dago, dagoeneko 500 bat haur joaten da, dauden 17 eskoletara.

Propaganda kartelen bitartez egiten da, ia dena. Paperez edota egurrez edo ahal den moduan. Etsaiari begira ere, fronte aldera hurbildu eta altabozek botatzen dira kontsignak eta deiak.

Musika talde bat dago, batetik bestera joaten dena, «los insurrectos»; bi gitarra eta maraka batzuek erritmo pixka bat jartzen dute.

Kondizio txarretan, baina Guazapak duenari eutsi egiten dio.

Lankide lagunok:

ARGIA aldizkariaren irakurle bati edo bati ezagunak egingo zitzaizkion 981. Argian (Uztaila 1983) ageri diren Atañoen argazkiak, beste nunbait ere iadanik ikusiak balitu bezala. Eta hala da: argazki hoiek 13. OH! EUZKADI n azaldu ziren (Abendua 1981), OH! EUZKADI bere irakurleentzako egin eraziak. Ez dira beraz Argiarenak argazki hoiek, OH! EUZKADIrenak baizik, ez elkar hizketa honetan, ez argazkien goi, ertz edo azpialdean, ez 981. Argia osoan ezer aipatzen ez den arren argazkien jabegoaz edo nondikakoa. Itxoin egin genuen huts bat zitekeelakoan, baina 982. Argian ere ez

da hartaz berririk.

Irakurle kezkatuei esan nahi diegu halaber OH! EUZKADI ez duela zer ikusirik Argiak argitaratu dituen Atañoen argazkien kalitate infimoarekin: eskatuz gero OH! EUZKADI utzi egiten ditu dohan bere argazkien negatiboak, nondikakoa aipatze—truke.

Uste dugu irakurlearen mesedetan izan daitezkeela argibideok.

OH! EUZKADI

Donostia, 1983ko Uztailak 20.

ORIOKO KANPINEAN «DEDOKRAZIA» NAGUSI

JO

Autopistatik pasatzen, edo Orioko hondartzara joatean, bertan Orioko kanpina ikusten da. Askorentzat gainerako kanpin guztiak bezalakoa da. Askori bakazio lasai batzu gogoraziko dizkie, eta pasatako une ederrak. Kanpin hau duela 20 bat urte GAROA, S.A. enpresak eskuratu zuen ikaragarritzko kondizio honetan. Errentablea zela ikusirik, eta kontratua bukatzera zihola, Udaletxeak eskuratzeko asmoa eduki zuen. Orduan, duela bi urte, hasi zitzaizkien bertako langile ziren bi anaiei, Ion eta Fernandori, langile munduan jasaten diren alukeriak beraien azaletan jasateko garaia.

Jon Aranbarri, udalak kanping-a hartu zuen garaian zuzendari zegoen. Lan hortan lau urte zeramazkien, eta bere anaiarekin batera udalak kanping-a eskuratu ondoren lanean jarraitu zuten. Berehala oztopoak sortzen hasten dira, udaletxean nagusi direnak bere alderdiko norbait sartu nahi bait zuten, has-teko kanping honetan 14 urtez lanean ari zen enkargatua, telefonoz amenazatu zuten, beste arrazoi-en artean lan postu horretan zegoena euskalduna izan behar zuela esanaz eta abar... Udalak kanping-a eskuratu zuenean langile hau kontratatuko zuela adierazi zuen eta gainera soldata berbera kobratuz eta abar... Udalak ez zizkion zeramazkin lan urteak kontutan hartu eta lehen baino gutxiago kobratzen jarri zuen, eta gainera udaleko lanak egin behar zituela adieraziz: uren kobraketak, zakarren kobraketak, eta etxez etxe ibili beharko zuela. Hau guztia jasan ondoren, eta bere lagun batek beste lanpostu bat zuela ikusirik, lana uztea erabaki zuen. Udalak ez zuen beraz bota, bere bizitza izorratu eta berak lana uztera bultzatu. Honen ordez, alkatearen lagun intimo bat sartu zuten. PNV-koa. Hau sartu zen eta joan den urtean Jon amena-

zatu zuen. Jendearen aurrean, bera, hartutako berria, kanping-en zegoen bitartean, Ion-ek bertan ez zuela lan egingo adieraziz, nahiz eta akatu beharra izan. Ion-ek amenaza hau Garoari jakin arazi zion. Ion-ekiko gorrotoa, bere alabak zera-man supermerkatuaren erabileraren ondorioz dator. Ion-ek supermerkatua kanpingo jendearentzat dela zion, eta ezin zitekela kanpingo jendea janaririk gabe utzi hondartzara zetozenak bertan erosketak egiten zitzutelako.

Oztopo hau jartzeak sortu zuen istilu honen parte hau.

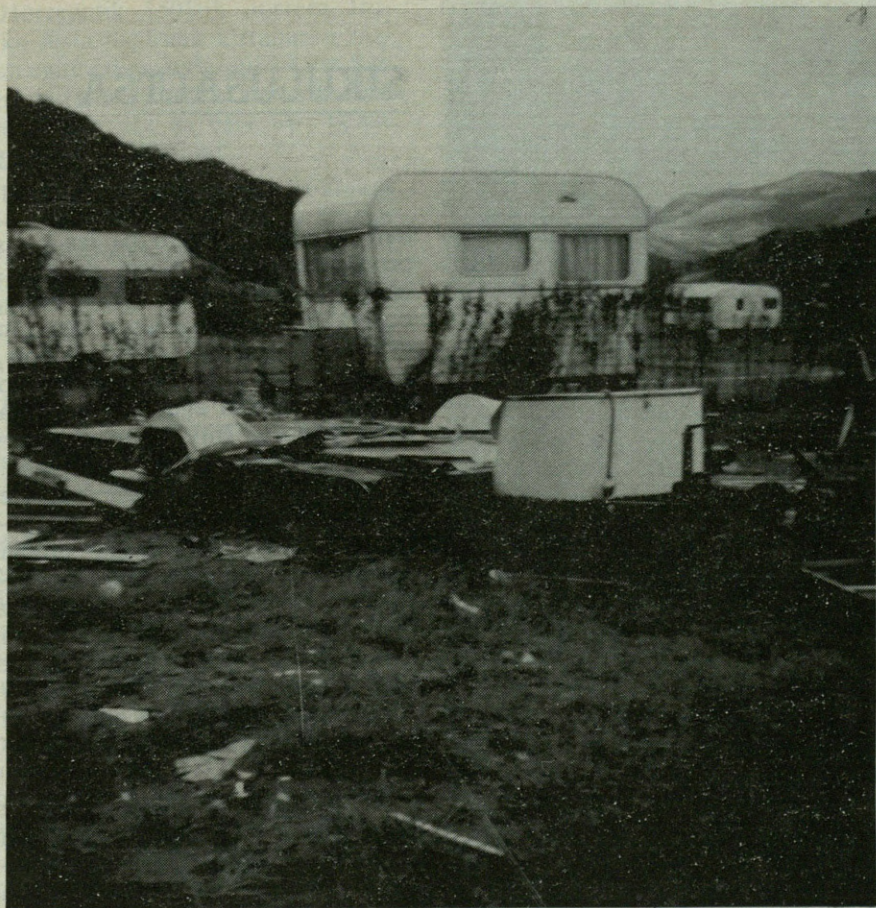
Sartu den berri hau, udalak erabakita sartu dute, aurrekoaren soldata doblearekin, kontrata fijoarekin, eta dedokraziaz, hau da konkurtsorik gabe. Esan beharra dago jaun hau beste enpresa batetan lanean ari zela gainera, beraz ez zegoen ezta langa-bezian ere. Eman zen argumentoa zera izan zen, aurreko enpresa gaizki zegoela eta beraz langile bat kendu eta kondizio hobeagotan geratzeko edo. Esan beharra dago ere, langile honen alabak senarra uda-lean daukala teorikoki alguazil erara.

Ion-ek urte bat lan egin ondoren, joan den urtean, ez zekiten kontratatu edo ez, kanpinga haunditu zuten, kriston arazoak izan ziren, eta hori guztia gainditu ondoren, ez zekiten kontratatu ala ez. Ion-ek kanpinga aurten berriz irekitzeko bete behar ziren tramitazio guztiak definitu eta udalari bidali zizkion bete zitzaten, eta udalak bere esku hartzen zuela lan hori adierazi zion. Irekitzeko garaia iritsi eta tramiteak iristen ez zirela ikusirik Ionek deitu, eta udalak egin behar zuen lana ez zuela egin jakin zuen. Ahaztu omen zitzaie. Kanpinga ilegalki baime-nik gabe zabaldu zuten. Azkenik aurreko urtean abendurarteko bai-mena lortu zuten, eta berandu bazen ere hamasei milioi biltzea lortu zen.

Osteleria barruan, langileen baz-karia enpresari dagokio eta Jon-ek bazkaldegi batekin hitzegin, eta 600 Ptan lortu zuen gosaria bazkaria eta afaria. Handik piskabatetara, teniente alkatea etorri eta bazkalde-giarekin hitzegin zuela eta bazkari hobeagoa izan zedin pertsonako 25 pta gehiago jartzea hobe zela. Ger-oztik han afaltzen zuen askotan, Teniente Alkateak enpresa kontura. Zakar poltsei buruz berdin, Ionek 13 ptakoak aurkitu, bainan udaletxeak egin behar zuela hori, eta 26 ptatan lortu. Ion eta hauek dena begiratzuz dirua ez botatzearren eta besteak ja-ta fuego dirua gastatuaz. Orain jendea galdezka dabil, kanping hor-tan gastatu omen diren ehun mi-lioiak ia zertan gastatu diren.

Bestaldetik 45 miloiko laguntza jaso omen dute, eta halaz ere, Eus-kal Herriko kanping garestiena da, eta jendeak arrazoiak eskatzen ditu.

Ion beste guztiak bezala «trabaja-dor discontinuo» da, eta garaia iris-ten denean legeak dionez, abisua pasa behar zaie aurretik lanean has-teko, eta udalak ez zuen deitzen. Hau ikusirik Ion udaletxera joan zen eta idatzi bat aurkeztu joan den urteko maiatzaren 30-ean. Bere anaia, Fernandori zera esan zioten, bera hartzen zutela bainan bere anaia ez zekitela. Arrazoirik ez zuten eman. Legea nahi zuten be-zala interpretatuz hartzen dituzte horrelako erabakiak. Ez dute «tra-bajador discontinuo» forma onar-tzen baizik eta urte bateko kontra-tua egin, eta gero kalera, eta hu-rrengo urtean ikusiko dugu. Alka-teak enpresa metalurgiko bat du, eta berdin funtzionatzen dela pentsa-

Kanpina behar bezala ez antolatzeagatik haizeak dena ondatzen du.

tzen du eta punto. Ostelerian aldiz ez da berdín pasatzen, bi hauek urte batzu lanean ibili ondoren, «derecho adquirido» batzu badituzte, baino ez dute inondik onartu nahi.

Hori enpresak nahi badu egin dezakeen zerbait dela diote.

Hau ikusirik, majistraturan sartu zuen kasoa Ion-ek, eta hara joateko ordua iritsi zenean, «abiso de bomba» izan zen eta atzeratu beharra izan zen. Epaiketa egin zen, eta sententziak ez zion inori arrazoirik eman. Supremora eraman zuten kasoa, eta honek sententzia osatu beharra zegoela adierazi zuen, eta argibide batzu eskatu ditu. Bitartean kalean eta bestea sartu dute.

Berria sartzeko Turismo Zuzendariarekin hitzegin zuten, eta honek ezer esan gabe bi aurkestu zituzten eta hartu dutenaren aitak, soldaduzka alkatearekin batera egin duela jakin du.

Joan den urtean ikaragarritzko deastrea egon zen, inork ez bait zera-man ezerren hardurarik. Partzelak alkilaturik zeuden, bainan inork ez zekien zein norena zen. Piskanaka, piskanaka, gauza zuzendu zuten.

Hau delata, zuzendari berria jarri behar zutela erabaki zuten. Alde batetik 1. kategoriako kanping batek behar duelako eta bestetik, kanpisten artean eta udaletxe artean sekulako saltsa izan zelako.

Garai hartan Zuzendari berria Fernandorengana joan zen. Esan beharra dago izendatutako zuzendari berri honek ez dakila euskaraz, eta beste langileari jarri zioten oztopoetako bat hain zuzen euskararena zela. Berak gauza nola jarri behar ziren esplikatu eta zuzendu behar zituela adierazi zion, lan hau zuzendariarena denean.

Jarritako zuzendari honek ez du beraz gauza haundirik egiten, eta gainera hizkuntzarik ez dakienez, edo gaizki dakizkienez, kanpotarrak agertzean, alde egiten du. Ez ditu inondik ere zuzendari izateko behar diren baldintzak betetzen, eta sartu baldinbada, alkatearen laguna, eta turismo eskolako zuzendariaren pelota bat izan delako da.

Fernandori, joan den urtean aurreko urtean baino diru gutxiagorengatik kontratatatu nahi izan zuten, nahiz eta legeak horrelakorik egiteko baimenik ez eman. Beraiek zio-

tenez, konbenioko soldata eman nahi ziotela, eta emango ziotela, bainan ez zuten inolaz ere kontutan hartzen, konbenioak aurreko kondizioak gorde behar direla dioenean. Mila istilu eta elkarriketa eduki ondoren joan den urtean Fernandori, beraiek jarritako kontratua firmatzen ez bazuen kalera zihoala abisatu zioten, eta gainera bere ordezkoa aukeratua zegoela.

Fernandok azkenean, joan den urtean uztaila bukatzen ari zela lortu zuen kontratua firmatzea, orduarte, kontratorik eta seguritate sozialik gabe lanean ibiliz, eta lana orduka kobratuaz. Ondorengo kontratua abuztuaren bukaera artekoa izan zen, ondoren beste hilabete batetarako kontrato berria egin ziotelarik. Ahal zuten neurrian nazkatu nahiean zebiltzan. Bota beharrik gabe lana utzi arazi nahiean.

Aurten Fernando kontratatzeko garaia zetorrela ikusirik udaletxera joan, eta bertan komisiokoak, udal berria egongo zela eta, ez zekitela zer gertatuko zen, zein erabaki hartuko zuten e.a. Alkateak esan zionez, baietz hartuko zutela, baina orduan zuzendari berriak, joan den urtean berarekin enfrontatu zela eta, ez zuela horrelakorik nahi adierazi zuten, eta kalera...

Gaur egun presio bide bezala prentsa erabiltzeko erabakia hartu dute, eta irratian eta egunkarietan agertu da zerbait honi buruz... Kanpista batek kanpisten artean firmak biltzeko asmoa eman zion, eta kanpistak beraiek prestatu zuten papera, eta firmak jasotzen nahi. Zuzendariak Fernando han firmak biltzen ibili zela jakitean errezeptzioan dauden hiru neskei, Fernando han aurkitzekotan, hiruetako bat kalera zihoala adierazi zion, eta kalera joan behar duenaren izenik eman ez bazuen ere, aukeratua dauka, hauekin lehendik lanean ibili dena hain zuzen. Neska ikaratuta dago, lanik gabe geratzeko bildurrez.

Esan beharra dago ere, aspalditik ibili zirela PNV-koak bi hauen atzetik alderdikideak bihurtzeko, eta hauek horrelakotan sartzeko asmorik ez zutela, eta gaur egun udaletxean PSOE-k bakarrik apoiatu ditu.

Udaletxekoek ziotenez, langabezian zeudenak, euskara zekitenak, eta Oriokoak zirenak hartu behar zirela esan zuten. Hartutako batzu ez Oriotarrak, ez langabezian, eta ezta euskaldunak ere ez ziren.

SIKULUSAL TSA

San Martin. Encierro de las reses procedentes de los Jaros de Miramon (Oriamendi)». Baina hau, behar bada, entzierroaren bigarren motaren adibide bat izango da, hots, zezenak lehen esandako hiri ondoko zelaletan zenbait eguneko atsedena hartu ondoren hiri barnetik plaza-raino eraman behar zirenarena. Esandako arrazoiarengatik han ere korrida egiten zen. Nonbaiten garraio honetan kabestruak erabili baino lehen zezenak beren jatorrizko lekuetatik hiri ondoraino ekartzeko behiak erabiltzen ziren eta azkeneko etapa, hau da, zelaitik plazara eramateko soka batez lotzen ziren eta hau, omen da hain gurea den sokamuturraren jatorria.

Beraz, eta dirudienez, entzierroak zezen-plaza dagoen toki guztietan izan dira, baina zezen horiekin jolaste hau gehienbat Euskal Herrian izan da eta Euskal Herrian barnean Iruñean.

Horregatik, goazen ba Iruñera eta kanta dezagun: «Uno de Enero, dos de Febrero, ... siete de Julio San Fermín» (hau oso gurea den «Olentzero buru handia entendimentuz jantzia...» gabon kantaren erdaratze txatxu bat baino besterik ez da. Mende honen lehen partean Leitzeitik bertako seme batek Iruñeako festetarako eraman eta «egokitu» zuen). Baina, nork esan du Uztailaren zazpian dela San Fermin? Dirudienez, Elizak santu hau Urriaren hamarrean ospatzen zuen, hots, gaur egun San Fermin txiki ospatzen den egun berean; baina iruindarrak ez zeuden oso ados egun honekin, urrian gure Euskal Herrian askotan hotza eta euria izaten dugu eta. Horregatik 1590. urtean iruindarrek garai hartako bertako Apezpikuarengana jo zuten eta bere erantzunak honela dio «Por cuanto... Nos fue pedido que la fiesta y celebración del bienaventurado San Fermín... se pasase al mes de Julio, por ser tiempo más cómodo. Mandamos que... la fiesta... se pase al séptimo día del mes de Julio» Horra hor arrazpi teologiko sakon eta mardula San Ferminak Uztailaren zazpian ospatzeko.

BAZATZAK BAZATZAK...

Elhuyarreko L.M. Bandres

«Goiko kaletik beheko kalera. Bazatzak bazatzak goiko kaletik zezenak». Honela dio nonbaiten entzierroarako kantatzen zen abestiak. Orain baino lehen orrialde hauetan Euskal Herriak zezen-festarekiko izan duen eta duen zaletasunaz arduratu naiz. Halaz ere, artikulua haieran oso gurea den (nahiz eta Euskal Herritik at zenbait lekutan ere egin) entzierroa ez nuen ukitu. Beraz, eta San Fermin festak iragan berriak dauzkagunez gero, zezen-festaren ikuspegi hau ekarri nahi dut honera.

Euskal Herriko gainontzeko joko gehienak bezala entzierroaren jatorria lan-iharduera bat baino besterik ez da: zezenak, beren jatorrizko lekuetatik, toreatuak izango diren plaza-raino eramatea alegia. Gaur egun, kamioetan eramaten diren kajoiez egiten da garraio hau baina orain dela oso gutxi arte beste era batean egiten zen. Zezenak oinez etortzen ziren, eta garai haietan plazadun herriaren ondoan zelai batzuk gertatzen ziren zezenak egoteko eta zelai horietan zenbait egunetan egoten ziren. Zelai hauek belarrez nahiz

urez oso zelai aberatsak ziren eta bertara torezaleak zezenen itxura ikustera eta beren gora-beheraz mintzatzera joaten ziren.

Honela, eta Iruñaren kasuan, zezenak Erriberako herrietatik ekartzeko astebetea behar zen gutxi gora behera.

Ahal zenean mendiz edo zelaiz ekartzen ziren zezenak baina zenbait kasutan nahi eta nahi ez herri batek edo bestetik barne iragan behar zuen eta orduan inongo zezenik gal ez zedin unaiek zezenak uxatu egiten zituzten eta taldea korrika pasatzen zen herritik. Dakigunez herri horietako gazteak jakinaren gainean eta zain egoten ziren, honela, zezen taldea herritik korrika pasatzen zenean beraiek nolabait jolasten zuten. Hau, beraz, entzierro mota bat izango litzateke. Entzierroaren bidezko zezenen garraioketa leku gehienetan egin ohi zen; honela, eta Donostiako San Telmo Museoko Artxiboan dagoen 1851.ko pintura batean zera ikus daiteke: «Corrida de toros de San Sebastián. Plaza de

Horregatik 1591tik aurrera Iruñeko festa nagusiak Uztailaren zazpian egiten dira, halaz guztiz ere San Fermin txikiak, hots, Urrikoak ospu egiten dira. Ez da ezer utzi behar ospatu gabe, alajaina!

Baina, nahi gabe entzierroarekin hasi eta Iruñeako festetara iragan dugu. Itzul gaitezen gure harira, hau da, entzierrora. Baina entzierro bat baldin badago Iruñeakoa da, beraz hemendik aurrera entzierro horri buruz mintzatuko naiz.

Garai hartan, hau da, XVI. mendetik XIX. menderarte Iruñeako zezen plaza gaurko Gaztelu plazan zegoen. Zezenak beren herrietatik ekarriak izan ondoren Eskirozeko zelaian egoten ziren, korridaren bezpera San Roke sororaino (gaurko kartzelaren ondoan) eramaten ziren eta hurrengo egunaren goizaldean Larraina aldatatik pasa. Errotxapea atetik segi eta Santo Domingo Frutaren plaza eta Txapitela iragan ondoren Gaztelu plazaraino heltzen ziren. Han toriletan sartuak izan ondoren arratsaldeko «jaia» itxoiten zuten.

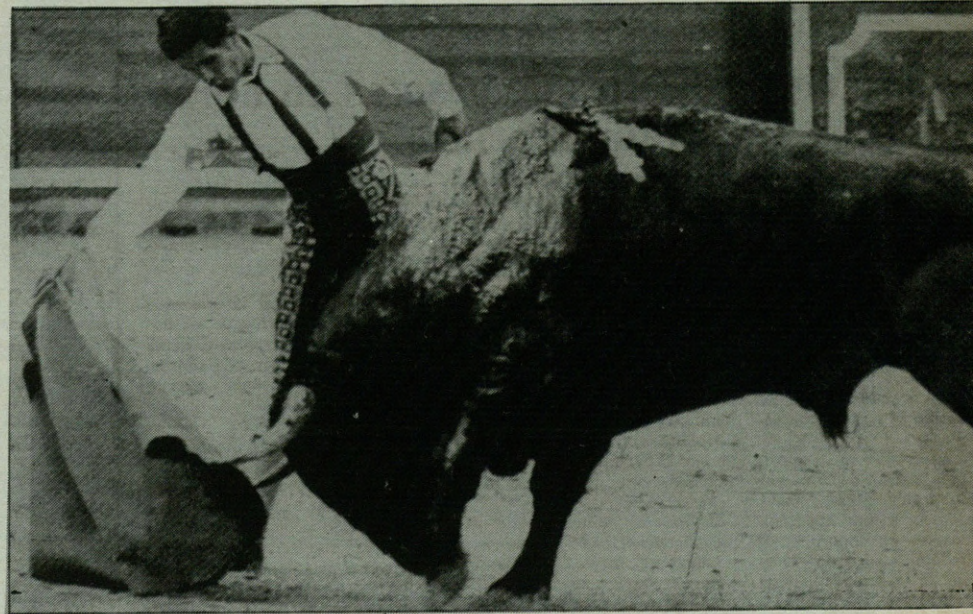
Hasiera batean garraio hori harakinek bakarrik egiten zuten; geroxeago Udalak San Ferminetarako izendatzen zituen kontzejal batzuk zezen taldearen aurretik Udaleko banderarekin zaldiz joateari ekin zioten.

Beraz, garai hartan martxa, banderadunak irekitzen zuen bere atzetik kabestruak zetozen, azkenik zezenak eta beren inguruan beste kabestru, unaiak eta harakinak. Bitartean zezenzaleak zuhaitzetatik eta kantoietatik uxatzen eta zirikatzen zuten taldea. Nonbaiten uxaketa hauek nahiko gogorrak ohi ziren zeren ganaderuak eta plazaren enpresarioek behin baino gehiagotan beren protestak egin bait zituzten zezenak entzierrotik gaizki ateratzen zirelako. Horregatik festen berriak ematen zirenean Udalak lasaitasuna eskatzen zien iruindarrei, hil, zauritu eta ezbeharrik ez edukitzeko. Beraz, dirudienez, jendea zezenekin batera aldeetatik edo korrika joaten zen. Zezenak, lehen esan dugun bezala, harriesietatik pasa eta batek ere alde egin ez zezan korrikan jartzen zituzten.

Banderadunak, nonbait, arrisku handiak zeuzkan eta 1686ean Udalak debekatu zuen zaldiz aurretik joatea. Baina, orduan gaur egun bezala ez zen kasu handirik egiten eta esandako debeku hori behin eta be-

rriz beste urtetan ere egin behar izaten zuen. Halaz ere eta 1717ko kronika batek dioenez banderadunak jarraitu egiten zuen zezenen aurretik zaldiz eta kronika berak zera dio «la calle de la Txapitela es un paso estrechísimo, se ponen en una y otra parte diestros aficionados picadores que con agudas garrochas embravecen la furia de los toros (y a veces al caballo del Abanderado)»

Zirkulazio problemak zirela eta XIX. mendetik aurrera zezenak ez dira Gaztelu plazan ospatzen. Urteoro plaza portatil bat eraikitzen zen gaurko Lizarra kalean edo inguruan. Aldi honetan zezenak Sarioko zelaietaraino, Sadarrean, ekartzen

ziren. Eta gero aharren ohar-soinuekin arreta handiz Gurutze Beltzetik igotzen ziren Larraina aldatara. Errotxapea atetik pasa eta Ospitale Militarren karrikatxoan geratzen zen eguneko sorta. Mende horretan geroxeago Errotxapeako baluarte zezen-tegi bezala erabili zen entzierroetarako eta Sarioko zelaian ordez Gas Fabrika zaharraren paretak egokitu ziren zezenak beren jatorrizko tokietatik ekarri eta edukitzeko.

XIX. mendearen erdi aldean zezen-plaza iraunkor bat eraiki zen gaur egun Telefonetxea eta Gayarre Antzokia dagoen tokian. Plaza berri hau ireki zenean eztabaida gogor bat plazaratu zen. Batzuen uztetan, entzierroak usadioaren arabera, beti bezala, Errotxapeatik pasatuz herri-jolas bat izaten jarraitu behar zuen. Beste batzuek, aldiz, entzierrora premia material bat betetzeko gauza bat zela eta beraz, jenderik gabe eta ahal zen motzena izan be-

harko lukeela ta horretarako San Nikolas Atetik joan beharko lukeela. Zer esanik ez, aipatutako lehenengo hipotesizaleek irabazi zuten. Plaza berri honek Merkaderes eta Estafeta karriketatik pasarazten zuen entzierrora. Plaza hau 1921ean erre egin zen eta hurrengo urtetik aurrera guar egun daukaguna da.

Entzierroaren bezperan «entzierriloa» egiten da. Honetan Gas Fabrika Zaharreko zezen-tegitik Errotxapeako zezen-tegira eramaten dira zezenak. Gaueko hamaiketan unaiek axatzen dituzte animaliak; udal-langile batek adar edo turuta batez soinu sakon bat ateratzen du, atea irekitzen dira eta Hiltegi Za-

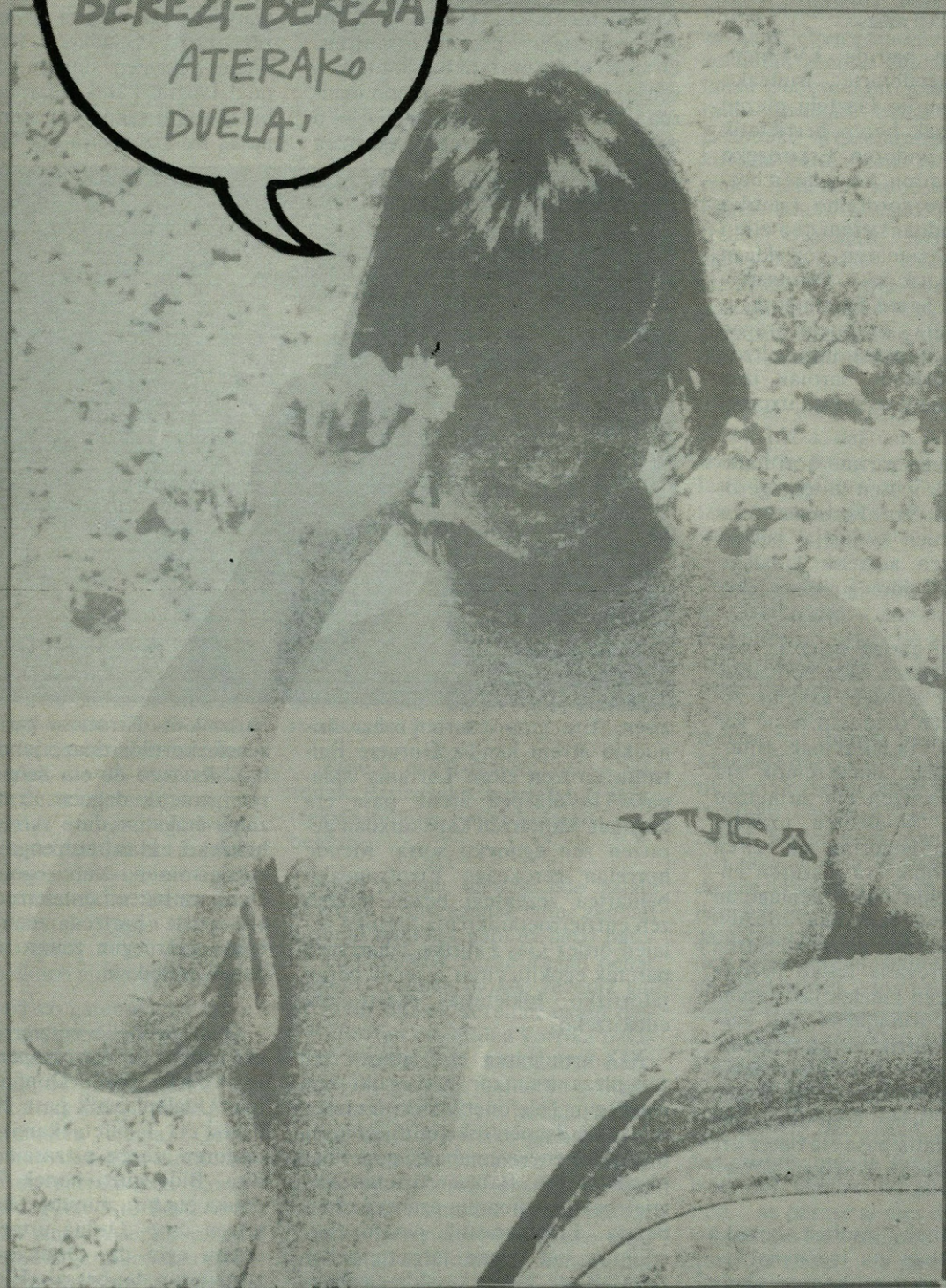
harretik eta Errotazar karrikatik zezenak korrika doaz, jendeak oihu bat altxatzen du eta zezenak Argaren gainetik dagoen Errotxapeko zubia iragaten dute Arresietaraino heltzeko. Han hurrengo eguneko entzierroaren zain egongo dira. Denbora batean entzierrilo honetan ere parte hartzen zuen jendeak baina gaur egun zeharo eta guztiz debekatuta dago.

Gaur eguneko entzierroan zezen eta kabestruak Errotxapeako zezen-tegitik hasi, Santo Domingo aldatara jo. Udal-plazatik pasa eta Merkaderes eta Estafeta karrikak iragan ondoren zezen-plazaraino heltzen dira. Bide guzti honek 767 metro dauka eta hiru minutu eskasetan betetzen dute. Ordua urteetan zehar aldatu egin da. Oraingoa goizeko zortziretan da, beraz, «El que se levante para las seis...» abestiak diona historiarako datu bat bezala utzi behar dugu.

BADAKIZUE
AZKEN TXISMEA?

AIZU!-K
UDAKO ALE
BEREZI-BEREZIA
ATERAKO
DUELA!

*uztailan, hainbat eta hain-
bat gai interesgarriez beteriko
ale berezia izango duzue
zuen eskuetan. EZ AHAZTU
UDA HONETAN ALE DOBLE DUEN
AIZU! EROSTEA!!!*

Koldo Tapiak: Errealitatea? iluna, etorkizuna? baikorra

J. R. EGILUZ
JOXERROMO

Koldo Tapia Santurtziko Udaletxean lanean hasi zenean ezta Izpiritu Santuak ere ez zekien zertan gauzatzen zen bere egitekoa eta, ofizialki udal itzultzailea bada ere, euskara eta kultur arloko dinamizatzailer dugu egitan. Eta, batez ere, euskararen langile eta militante gartsua. Donostian jaioa, Bartzelona eta Bilbotik ibilia, Basauri eta Carabanchelen apopilo izana, Babcock-Wilcox-en lanean eta orain Santurtziko Udalan euskararen langilea, itzulpen lanetan.

Besteak beste, bi gauzatuz biziki kezkatuta agertu zaigu Koldo: euskara berreskuratzeko plangintza orokor eta zehatz baten beharra, alperrikako ahaleginetan erre ez gaitezen, eta militantzia sendo baten premia.

Basauri, Barakaldo, Ses-tao, Portugalete, Santurtzi: 300.000 biztanle, gehien-go kanpotik etorritako langileria; eskualde industrializatuta, masifikatuta, kutsatuta. Langabeziak atek joko. Euskara hilzorian. Koldo Tapiaren uste-tan «Euskal Herrian botere politikoa duen alternatiba ez duk serioski planteatu era honetako errealitate-tan zer nolako lana egin behar den. Hemen, Gipuz-koako eta, batez ere, neka-zari giroko herrietan oinarritutako politika baten aplikazio bat zegok, zeriku-sirik ez duena ibarrezke-rreko egoera sozio-politi-koarekin eta langilegoaren

sikologiarekin. PNVren poli-tika guztiz enfrentatuta zegok hemengo errealita-tearekin, ez direlako plan-teatzten zer problematika dagoen hemen».

ARGIA: Zer giro dago ibarrezkerrean bai euskara mailan eta bai egoera so-zio-politikoari dagokionez?

KOLDO TAPIA: Le-hendabizi ikusi behar duk industrializazioaren ondo-tik biztanlegoa gehitutako eskualde bat dela. Horrek suposatzen dik honuntz etorri den jendea Estatu mailako beste herrialdeeta-tik etorri den jendea dela; gaur, oraindik, aktiboen

dagoen belaunaldia dela eta generazio hori ezin dai-tekeela euskararen aldeko posizio batean egon. Jende hori ez duk integratu, bere lehengo herrialdeari lotu-rik zegok. Hauteskunde garaietan heuren botoa ez duk, oro har, euskara edo Euskal Herriaren alde ma-nifestatzen. Urriaren 28ko hauteskundeetan PSOEk izandako arrakasta ez duk inongo nobedadea. Orain dagoen konposaketa politi-koa errealitateari dagokion konposaketa duk. Baziru-dik, ikuspuntu orokor ba-tetik, benetan etorkizun beltza planteatzten dela Euskal Herriari begira eta, batez ere, eskualde hone-tan Euskal Herriaren nor-tasun politikoa eskura-tzeko edo egiteko.

Emigranteen eragina kontutan izanik errealitate militante inportante bat beharko duk izan hemen nahi baldin bada kualitati-boki aldakuntza sakon bat eman egoera honi. Emigra-zioaren errealitate sozialak baditu berekin iheskor ez diren fenomeno batzuk, guztiz bereak dituenak, haietariko bat generazioen problema duk.

ARGIA: Bai, hain zuzen ere, lehen esan duzu kanpo-tik etorritako jendea ez dela integratu. baina, zein da emigranteen seme-ala-ben joera, nola kokatzen dira hemen?

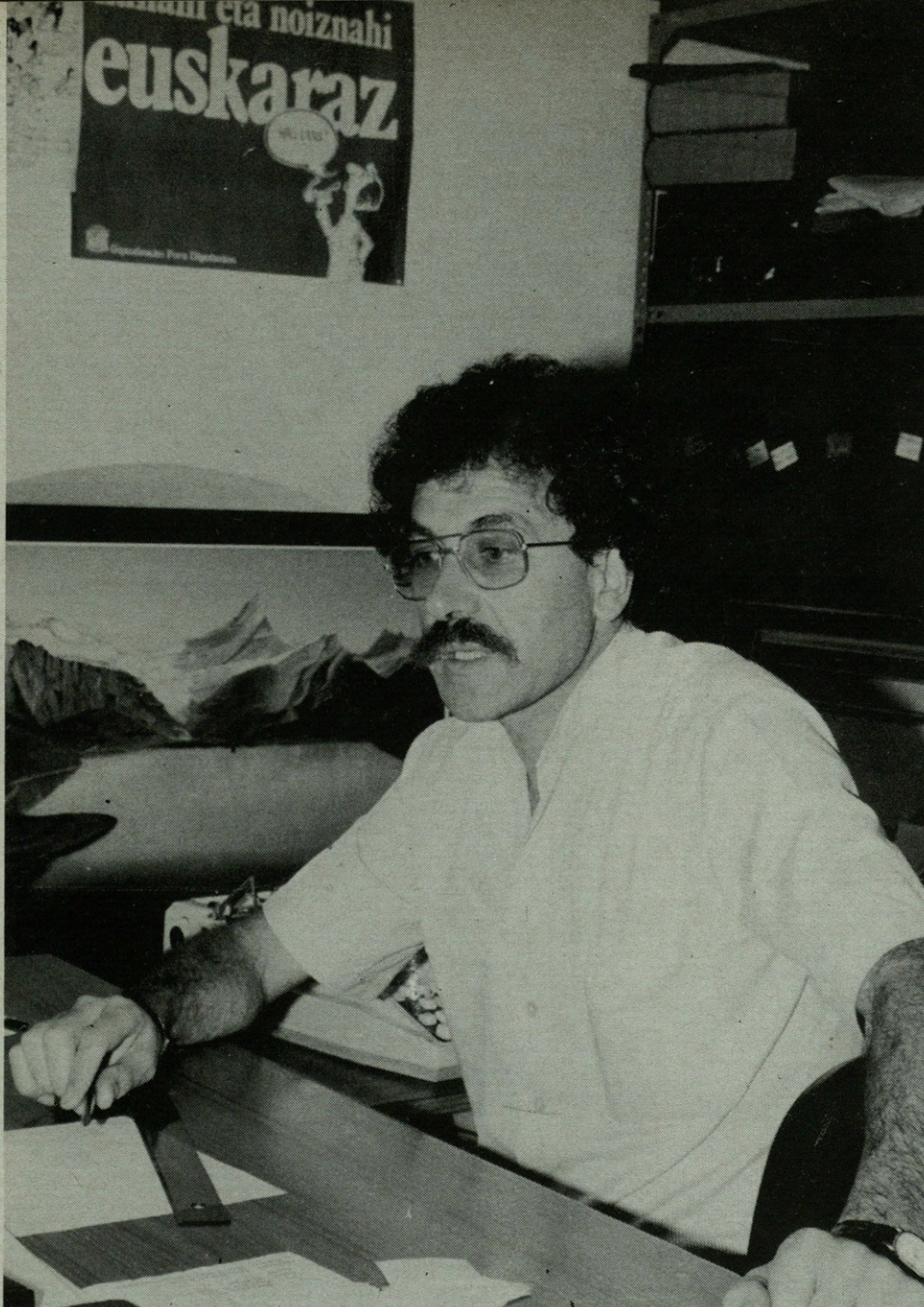
K.: Ez zegok erreferen-tziarik, ez zeukeagu iker-keta soziologikorik. Denok boluntarismoz lepotaraino beteta ari gaituk lanean, nora eta nondik goazen oso ondo ez dakigula. Guztiz langintza surrealista duk egiten ari garena. Boron-datez beteta baino kriston arriskuekin, zeren ez zegok programa zehatzik, ez da-torik, ez egoeraren ezagu-tza sakonik. Hala ere, sor-tzen ari duk generazio

berri bat nolabait euskal errealitatera hurbiltzen ari dena. Hemen jaiotako edo txikitik honuntzaratutako jendea duk eta borondate baikor bat bazegok haien-gan. Santurtziko euskalte-gian konkretuki 700 ikasle-tatik %48a emigranteen seme-alabak dituk. Ho-riek, kontzientzia guztiare-kin edo gabe, euskararen aldeko opzioa egina ditek. Joera soziologiko bat ere bazegok: «yo estoy a favor del euskera, pero a mis años no me voy a poner a aprenderlo. Ahora, mis hijos por cojones tendrán que aprender». Noski, hori oso komodoa duk...

A.: Joera hori asko na-baritzen da hemen?

K.: Bai. Asti-Leku ikas-tolan OHOn asignatura guztiak euskaraz ematen dituk eta aurtan bazirudik BUPen hortarako joera dagoela. Hala ere, erre-keo orduetan haur batek berak ere ez dik euskaraz egiten. Haur horientzat euskara duk ikasgelan era-bili behar den hizkuntza eta balio dik bakarrik ikas-teko eta azterketak egi-teko. Baina gero kalean, heuren munduan komuni-katu behar dutenean erdara erabiltzen ditek. Haur horiek interrogante latz baten aurrean aurki-tuko dituk: zertarako ikasi behar diat euskara ez badit ezertarako balio? Erreak-zioa baikorra izango denik ez negok. Generazio hori frustatua izango duk. Nik gauza bat ikusten diat argi eta garbi: edo hasten gai-tuk lanean ibarrezkerrari errealitate soziologiko ho-mogeneo bat bezala enti-tate bat emanaz eta plan orokor batzuk bertarako eginaz edo denbora galtze ikaragarriak egingo diz-kiagu hemen.

A.: Hauteskunde berriak izan ditugu. Zer suposatzen du oraingo aldaketak

hemen?

K.: Barakaldo, Sestao, Portugalete eta Santurtzin sozialistek ditek alkatetza. Euskal giroarekiko hartuko duten jarrera bakar bakarrik izango duk hartara zenbat behartzen ditugunaren arabera. Heuren jarrera bazirudik aurren batean ez dela izango ezer potentziaztea, baizik beste aldera. Pentsa zitekeek planteatu behar dutela kuestioa ez dela beti oposizio egitea, badagoela errealitate sozial bat euskararen arazoaz kezkatutik dagoena eta erantzun bat eskatzeko diena. Barakaldon egun 500 bat ikasle

zeudek HABE eta AEKko euskaltegietan. Santurtzin 700... Gauzak horrela, sozialistek ezin ditek hori gauetik goizera eta dekreto bitartez desegin. Nolabaiteko erantzuna bilatu behar ziotek. Hala ere, sozialisten jarrera aintzindaria ez dela izango jakinik gure eskuetan zegok nola planteatu asuntua.

A.: Ibarrezkerrean dagoen euskal erreferentzia hemendik kanpokoa da. Nola sor liteke bertako euskal erreferentzia hori, giro euskaldun hori?

K.: Hori lortzeko beste bitartekorik ez diat ikusten herri bakoitzean eta iba-

rezkerra mailan euskararen aldeko mugimendua sortzea baino. Ibarrekerra bezalako lekuetan euskal giroaren erreferentzia sortu nahi baldin bada jokatibide militante bat behar da. Ez frankismo garaiko militantzia, baina bai euskararekiko posizioa benetan zehatza, firmea, izan behar duk. Gaur oinarri funtsezkoenetariko bat euskaltegian dago. Gero, klasetik kanpo zenbait esperientzia izan dizkiagu erantzun nahiko positiboa izan dutenak. Azaroan egin genian euskararen aldeko aste bat. Harez geroztik euskara ikasi eta mintzetzako arazoa duen

jendearen egoera aztertutik planteatu genizkian beste mekanismo batzuk eta bertsolaritzarekin hasi gintuan. Gure asmoa ez duk hemen bertsolariak sortzea zeren hori artifizialegi egiten da hemen. Bertsolaritza euskara lantzeko instrumento bezala hartzen diagu. Maila horretan bakarrik ulertzen diagu bertsolaritzarekin egin dugun intentoa. Egin diagu baita ere entseiu txiki bat literatura mailan. Talde bat egin diagu ohizko literatur aldizkariak (Maiatz, Susa,...) kaleratzen direnean komentarioak egiteko eta abar.

A.: Zu itzultzaile zara udaletxean. baina azken batean zure lana itzultzailearena baino euskararen dinamizatzailearena ez al da?

K.: Betor Izpiritu Saindua eta jakin beza nire lana zer den. Everesten Jesukristoren Ebangelioa zabalitzeak ez zian asko balioko, eta Santurtzin bulego batean sartu eta hemengo aktak eta papertzar zaharrak itzultzen iharduteak are eta gutxiago. Horregatik, ni nire kabuz hasi nintzen gauzak egiten eta orain nik esango nitek nire lanpostua euskara eta kultur arloko zenbait gauzen dinamizatzailearena dela. Hori delako nire ustetan hemen egin behar den gauza bakarra.

A.: Eta egunerokoan nola gauzatzen da zure egiteko hori?

K.: Nik buruan zenbait proiektu dizkiat. Aurten, adibidez, udalak lehen aldiz euskararako 5 milioi- ren presupuestoa dedikatu dik, euskararen alde gastatu ditugunak. Zertan joango duk diru hori? Euskaltegian dagoen jendearen %40a langabezian zegok. Orduan, nolabait diru horretatik kopuru handi bat zuzendu behar diagu langabezian dagoen jende horri laguntza bat emateko euskara ikas de-

zaten, heuren matrikulak ordaintzeko,... Hala ere, 5 miloi horiekin ez diagu ezertarako, segituan gastatzen dizkiagu.

Beste arazo bat: nik beti esaten diat letra idatzia garrantzi handia duela. Baina joan hari hemengo Dolar kaletik edo beste edozeinetatik eta hor daukaten milaka kartel eta errotuloetan, zenbat dago euskaraz? Bat bera ez. Hori egin beharra zego: letra idatzia kalera atera, iragarki iraunkor horiek denak euskaraz jarri. Nire asmoa izango hukek, diru laguntza bat bagendu, honelako proposamen bat egitea dendariei: beno, kartel guztiak euskaraz ipintzearen kostoaren erdia udalak ordainduko dik, baina lau urteren epean Santurtziko denda, taberna eta kristo guztia dena euskaraz egongo dik eta hemendik aurrera egingen diren baimen emate guztiak derrigortuak egongo dituk euskaraz ipintzera. Gero mekanismo askoz zabalagoak erabili behar dizkiagu herriak ikus dezan euskaraz zerbitutarako balio duela.

A.: Lan hori gogorra izango da; ezta?

K.: Bai, noski, batez ere eskualde honetan. Ele-

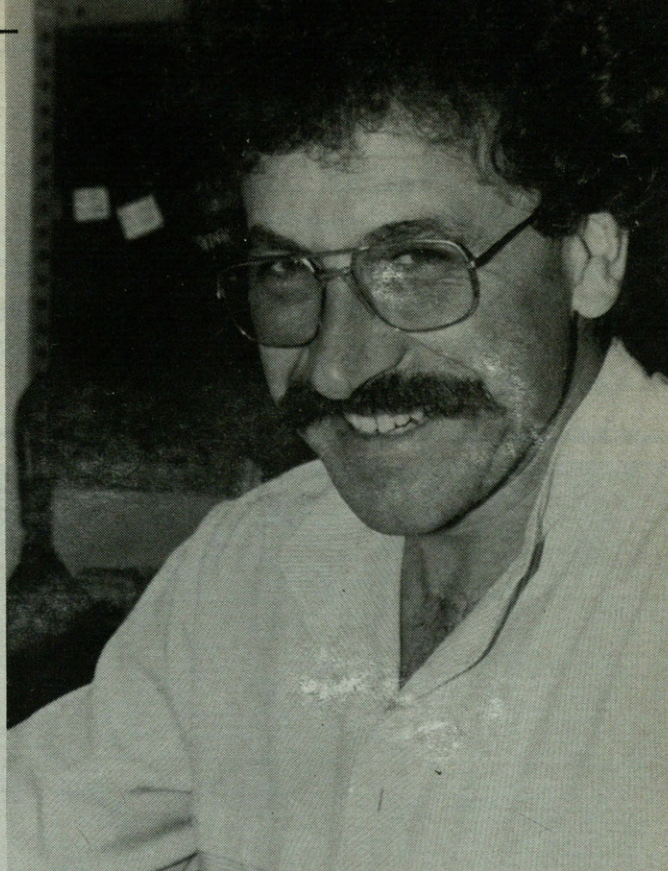
mentu guztiak kontra dizkiagu. Eta askotan euskararen alde dagoen jendearen pausuak ere erderara joaten dira. Hemen inertzia bat zegok eta inertzia horren aurka joatea gogorra duk. Borroka hau ikaragarri gogorra duk. Hau korrentearen aurka egitea duk urak kristoren altura dukenean. Inertziaren aurka borroka egiterik ez zegok. Inertziari gal-a jarri beharra zegok, parapetoak montatu, gainera parapeto horiek gogorrak behar dituk izan.

A.: Dena dela, nola ikusten duzue geroa?

K.: Beno, esaten ditek naturalezaz optimista izatea gauzarik baikorrena dela. Ni guztiz pesimista banintz ez nitxokek hemen egongo. Apustua hemen zeukeagu eta apustuan parte hartzen dutenek beti ez ditek seguritate irabaziko dutenik. Baina apustua jokatu egin behar dik. Gu irabazteko esperantzetan jokatzeko ari gaituk.

A.: Errealitateari begira, beraz, esperantza motiborik badago...

K.: Belaunaldi berrietan posible dik lan egitea eta lana 8-10 urtetara begira planteatzen badugu erantzun polita etorri daiteke. Maila guztietako aginte po-

litikoez zer esan handia ditek lan honetan, zeren gu eskaileraren lehen maila baino ez gaituk, baina beharrezkoak, lehen mailarik gabe ez baitago eskailerrik montatzerik: baina azkenekorik gabe ez zegok gora igotzerik. Orduan, denok dituk beharrezko eta euskararen zereginean denok dituk gutxiegi.

Ni optimista nauk eta irabaziko dugun ustetan ari

nauk lanean. Etorkizuna? optimista. Errealitatea? iluna. Hor zegok, katea hor sortu behar duk. Elemento positibo asko zegok, jende on asko zegok, borondate handia zegok, eta etorkizuna gurea duk. Etorkizuna arrazoiarena duk eta euskararen kontrako arrazoirik ez zegok. Euskara atera behar diagu aurrera. Behintzat gure ahaleginen faltaz ez dadila hil.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

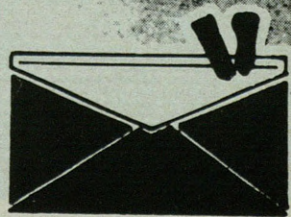
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

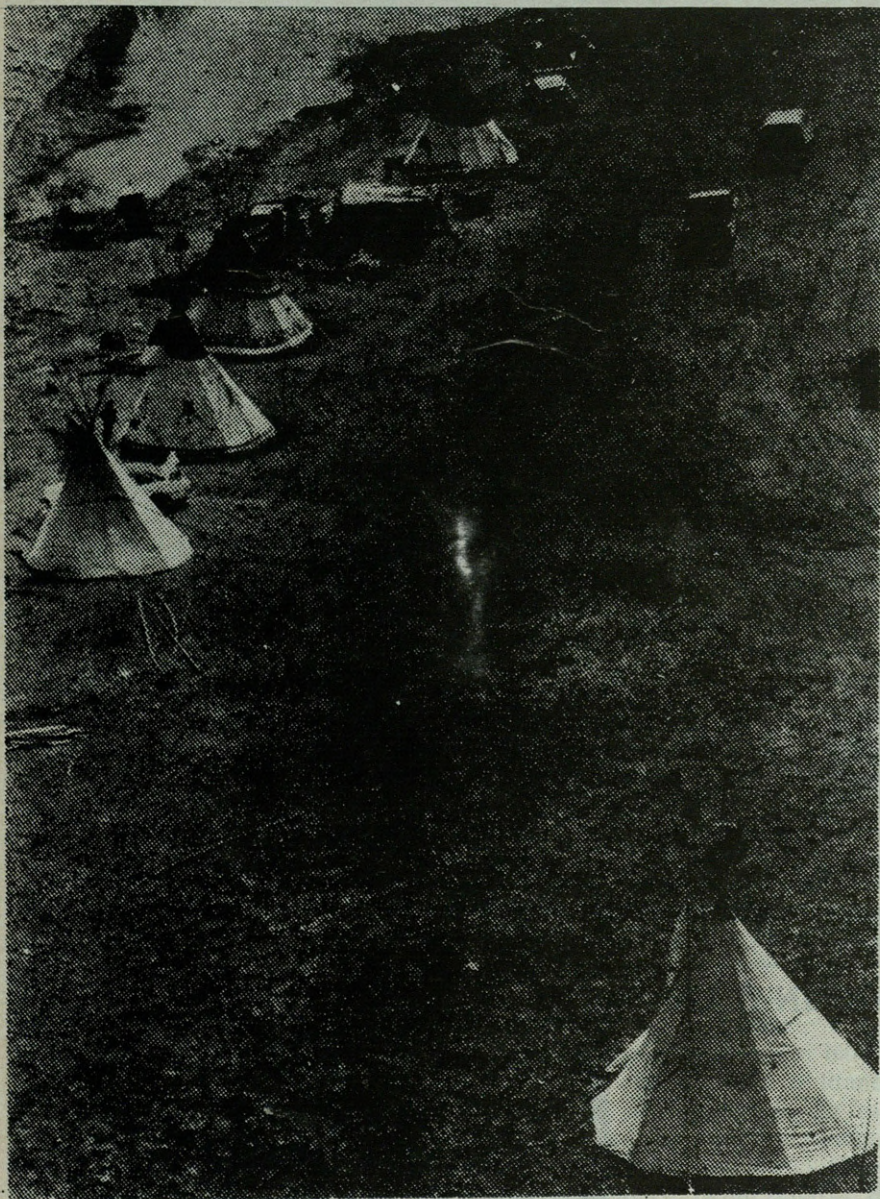

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

«Zuek ez dakizue 24 orduz zaratarik gabe ego-
tea zer den. Zuek guztiok
kolonizatuak zaudete. Ez
dakizue Lur-Amarekin
bizitzea zer den»

«Ekintza iraultzaile ba-
karra, norberaren gainta-
sunaren aldeko ekintza
da»

Dodd Hall-era joan naiz, U.C.L.A.-ko Ekialdeko batimen-
dura. Ikasgela arrunt batetan, 20 bat
entzule. Ez gehiago, ez; nahiz
U.C.L.A.-n 35.000 ikasle egon.
Aurpegi beltzaranak denak, indio
nabarmenak denak (ni barne!).
Gazte pare batek, Bjorn Borg tenis-
lari ezagunaren antzera, halako zapi

bat buruan, ile beltzaren euskarri.
Americar «zuri»rik bat ere ez...

Bapatean, zabalik zegoen atetik,
gizaseme altu bat sartu da gelara:
«Russell Means» da, «Sioux» beldur-
garrien buruzagia. Eta isiltasun osoa
sortu da gure artean. Egia ai-
tortzeko: inork ez dit zirrara handia-

beren lurralde lib

SIOUX-EN BURUZAG MINTZO

Kalifornia-ko zero urdina, z
Maiatzaren bukaeran; eta epeltu
gusitzen. Eguerdietan 95°F Los m
tean ere, U.C.L.A. famatuan, jela

«American week» iragarri zue
egunkaritxoak. Maiatzaren 26 hit
diar buruzagi batek mintzatu beh

gorik sortu, inor ez dut ezagutu
aginte-magnetismo delakoaz nabar-
menkiago horniturik.

— «My name is not really «Russell
Means», but Oyate Wacinyapi.» In-
gelesez normalez mintzo zaigu; nahiz
bere ama- hizkuntza, Sioux-en hiz-
kuntza izan: «xux-páyut», ulertu

GIAREKIN

ordinago agertzen zen jazko-
tanari, beroa hasi zitzaion na-
ngeles zabalean. Unibertsita-
etara delibatatuki itzal bila.

«The Bruins» unibertsitate-
tutur Russel Means delako in-
tutur.

TXILLARDEGI

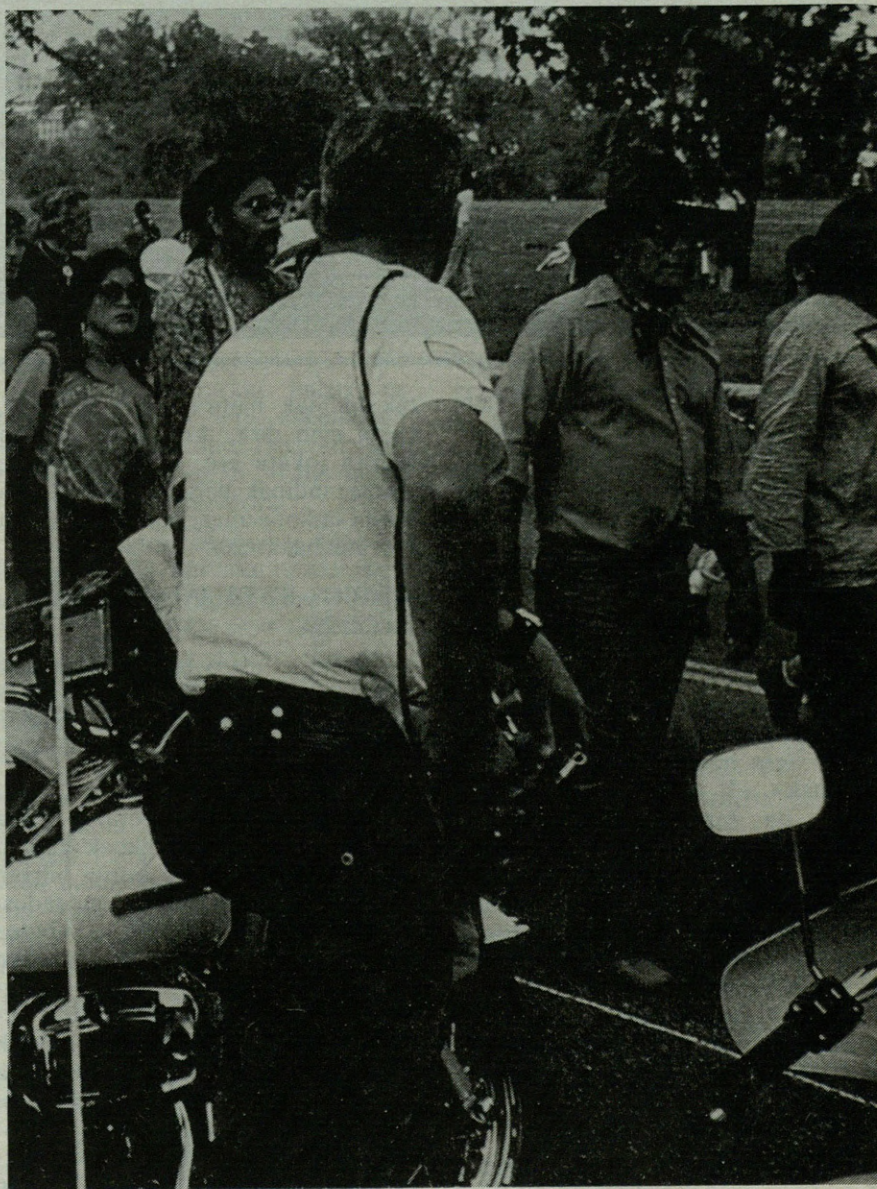

diodanez; «Lakota-Nazioaren hiz-
kuntza», «my nation». «Sioux»
izena, azaldu duenez, «zuriek» jarri
zieten; baina berek «lakota»tzat dau-
kate beren burua.

Oyate Wacinyapi zein adinetako
gizona den ezin esan. Alabaren berri
eman duelarik, 45 edo 50 urte kal-

«Oraingoz 1800 akre
—450 hektarea— liberatu
ditugu. Eta han elkar-
lanean bizi gara, inork
ekonomi-askatasunik ez
duelarik»

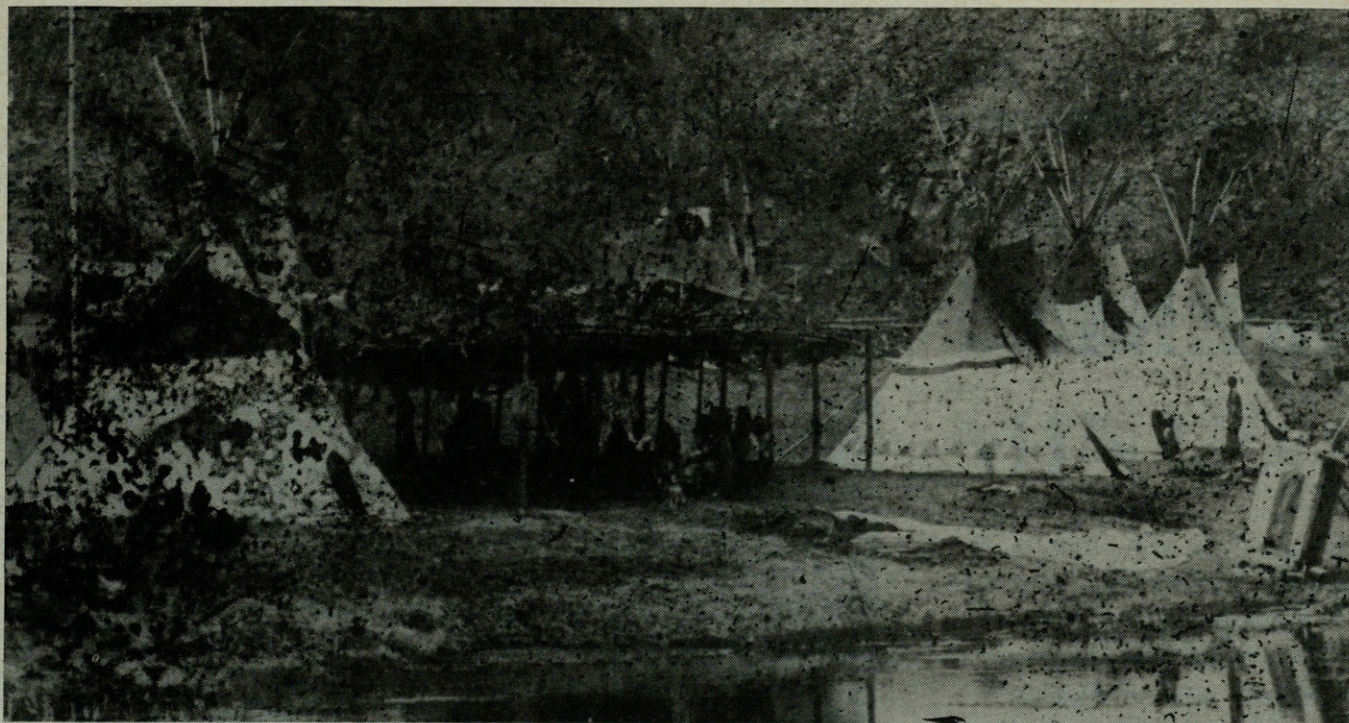
«1868-an izenpetu zen
Ituna, handik bederatz
urtetara hautsi zuten zu-
riek; gure lurraldeetan
urrea agertu bait zen».

kula dakizkioke. Itxuraz, dena dela,
30 ere eman lekizkioke; gizon azka-
rra eta gogorra baitirudi. Ile beltza
du, larrua guztiz beltzarana. Aurpe-
giaren bi alderdietan, ia gerriraino
behera, bi txerlo luze; eta hauekin
batera, belarrietan, bi zintzilikario
nabarmen. Txaketa berde-berdea,
orban gorritz nabartua.

«EZ GAITUZTE BERRIZ MOGI- TUKO»

— «Close the dorr», agindu du
ezin ermukiago. Eta segituan hetsi
da atea. Haren begirada sarkorak
ez du zalantza-biderik uzten... Biha-
ramunean, Maiatzaren 27-an, be-
rriro entzun nuen Los Angeles-ko

«Casa de Nicaragua» delakoan, sandinisten biltoki gaur; baita buruz buru hitz egiteko aukera izan. Oyate-k, bidenabar esateko, oso iritzi ona du euskaldunez, eta gure berri badaki: «Ez zarete frantsesak, eta ez espaiolak. Badakit», bota dit haseran.

Baina itzul gaitezen Dodd Hall-era:

— «Nire eskualdea da munduan dagoen aberatsena» —hasi da esaten— «eta honetxek ekarri dizkigu arazoak». «It is the richest 100.000 miles on earth». «Eta honetxek galdu gaitu. 1868-an izenpetu zen Ituna, handik bederatzi urtetara hautsi zuten zuriak; gure lurralde-etan urrea agertu baitzen. Geroztik okerrago jarri dira gauzak, uranioa ere azaldu delako. Berriro mogitu nahi gaituzte. Baina ez da lekuz aldatzerik izango. Hori ez. Gerbai, beharbada. Ez gara mogituko. 1868-akordioa bete dezatela eskatzen dugu. Besterik ez».

Oyate Wacinyapi, Wounded Knee famatuan egon zen 1973-an. Komaino torturatua izan da, eta hiru aldiz tirokatua.

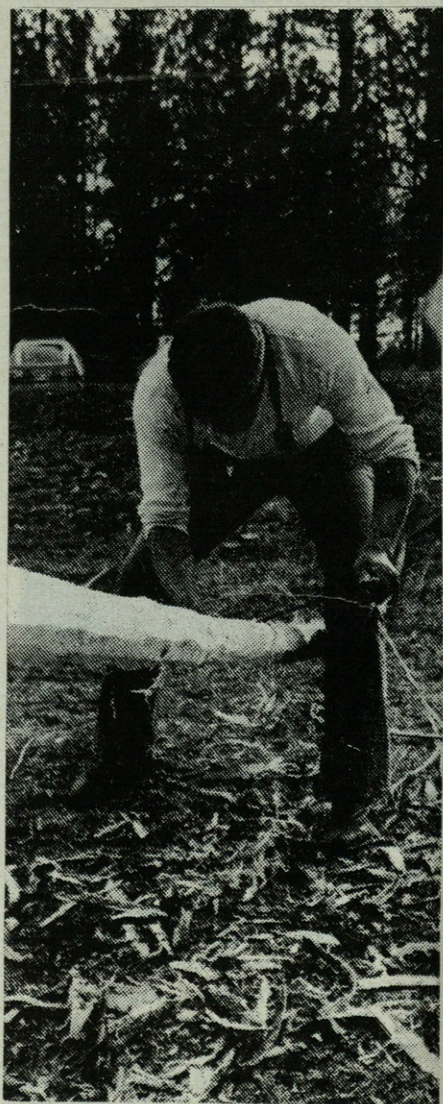
— «Ni bakarrik ez, ordea. 1968-1982 honetan, 200 lakotak eza-gutu dute gartzela, eta 667-k heriotza. Hots, Lakota-Nazioak gaur 70.000 biztanle baizik ez du. Zampaketa, beraz, gaitza da. Eta inork ez du gure alde hitzik atera. Sandinistak berak, indio izanik ere (sandinis-

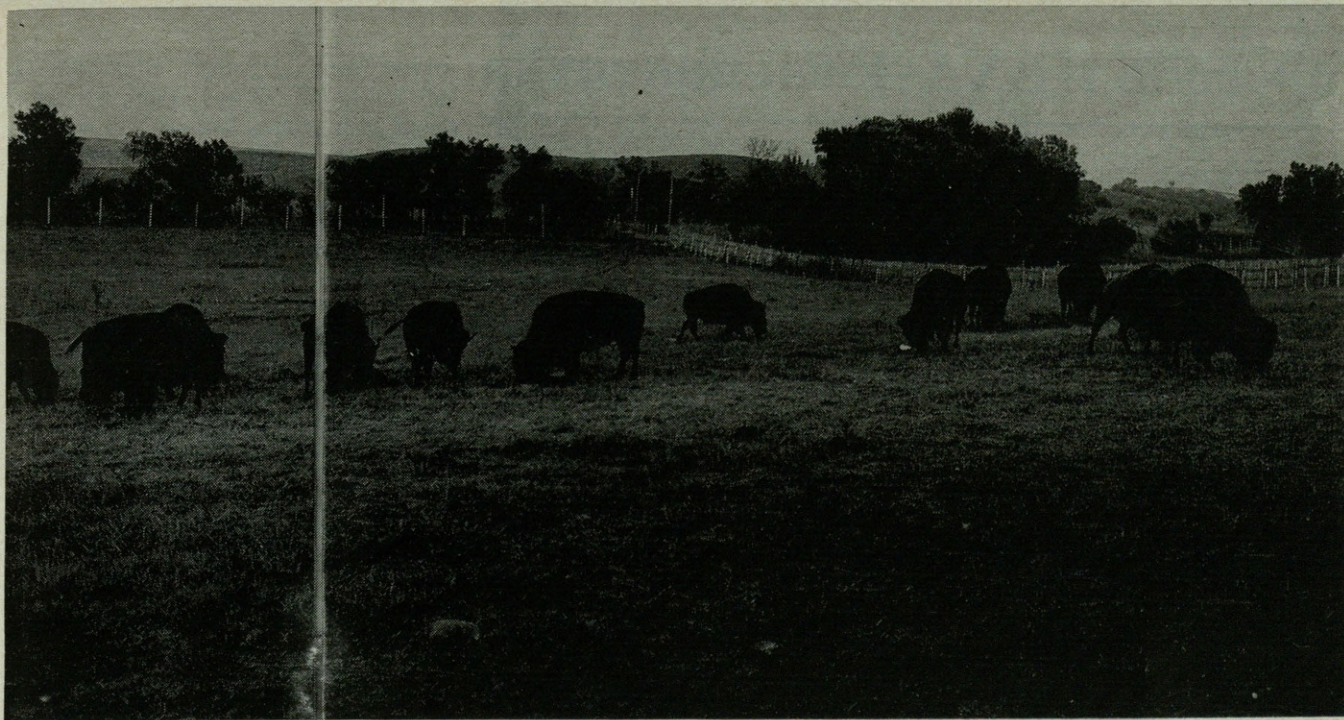
tak indioak baitira goitik behera), isildu egin dira. Are «mezquito»en kontra jokatu ere. Horixe da gure gaitza: indioak berak lotsatzen dira beren indiotasunaz; eta ez USA-ren barruan bakarrik».

«INDIOA EZ DU INORK KONPRENITZEN»

Oyatek, Castro-ren aldekoa has-tapenetan, La Habana-ra bidali zuen alaba; baina han ere indioen kontrako arrazakeria bera aurkitu omen du:

— «Indioak jende atzeratua garella esaten dute han, arkaikoak garella, edaten dugula, geure burua hiltzen dugula. Marx-en bidetik, gu indus-tri-zibilizazioan sartzeko eskubidea dutela uste dute. Hots, industriaren zibilizazioak, marxista ala kapitalista, zampaketa eta zoritxarra hedatu ditu non-nahi; eta irtenbiderik ez du. Ezkerreko ekologisten kakra horretan datza. Guk, oraindik, Castro eta sandinistak onartzen ditugu; baina indiar problema ez dutela ulertzen salatzen dugu. Oraindik ez dute ulertu egia funtsezko hau: **«the only revolutionary act is the act for self-sufficiency»**; ekintza iraultzaile bakarra, norberaren gaintasunaren aldeko ekintza da. Hots, bi soluzio baizik ez dira proposatzen: indus-trigintzarena, eta naturaltasunarena. Lehenengoak zoritxarra ekarri du, eta Lurra, «gure Ama»ren hondamendia. Bigarrenak, berriz, egitura-rik eta aparatorik gabeko askata-

sun. Indioei modelo hau kendu nahi izatea, sarraskia baizik ez da.»Sioux-tarrek bere eskualdeen «okupazioa» hasi dute 1981-ko Apirilaren 4-an. Haseran 50 bat lagun bildu ziren kanpamentora:

— «Oraingoz 1800 akre liberatu ditugu» —450 hektara, gutxi gora behera—. «Eta han elkar-lanean bizi gara, inork ekonomi-askatasunik ez duelarik. «Yellow Thunder Camp» bataiatu dugu geure herri berria, dendaz osatua: 1972-an Nebraska bi zurik hil zuten R. Yellow Thunder gure herrikidearen oroitzapenetan. Eta piskanaka, iskilurik gabe, hona etorriko gara denok: guretzat Paha Sapa eskualdea, sakratua baita; zuentzat Jerusalem bezala. Eta ez gara indarrez ere joango. Bertan hilko gara, beharrezkoa baldin bada».

«LUR-AMARENGANA ITZULI»

Oyate-ren ustez mendebaldeko gizona bakardadeari eta isiltasunari beldur zaie. Indioa ez.

— «Gure eskualdean ez dago telebistarik, eta ez da izango. Eta zuek beldurtu egiten zarete. Zuek ez dakizue 24 orduz zaratarik gabe egotea zer den: you have to think 24 ours a day ... Zuek guztiok kolonizatuta zaudete. Ez dakizue Lur-Ama-rekin bizitzea zer den».

Eta «Mother Earth» esatean, piztu bezalà egiten da.

— «Freedom is amazing ... gauza bakar bat egin dezakezu Yellow-

Thunder-en: pentsatzea, edo-ta noizean behin paseo bat egitea».

Lakabe-ko Elkarteak datorkit burura, jakina, hau guztia idaztean. Zer dira Yellow-Thunder eta Lakabe: joandakoaren azkeneko oihartzuna, ala gerokoaren lehenengo zantzua?

— «Etsaia industrigintza da», ekin du Oyatek. «Industrigintzak urrundu gaitu naturaltasunetik gero eta areago. Guk ez dugu industrigintzarik nahi. The community comes first. Elkartasunik gabe eraiki nahi den aurrerapena zoritxar-iturria da bakarrik. Zuek oso aldatu omen zarete, eta oso harro zaudete horretaz. Baina, hain zuzen, horixe da seinale-rik txarrena.»

Eta, ingelesez:

— «Happy people don't change.» Herri zoriontsuak ez dira aldatzen.

Anti-nuklearra aitorturik ere, ize-naren desgokitasuna aipatu digu:

— «Mogimendua ez da anti-nuklearra. Lur-Ama-ren aldeko mogimendua baizik».

Haiei berri jakin nahi izanez gero, zuzenbide honetara idazteko esan zidan: Dakota AIM Information Dept. —Box 70— Porcupine, South Dakota 57772 — USA.

Badaki irakurleak, beraz.

Niri behintzat Oyate Wacinyapi-ren ezaguerak sekulako astindua eman zidala ez dut ukatuko.

IPARRALDEA ZERGATIK OLDARTZEN TURISMOARI?

Turismoaren aurkako kanpaina aurrera doa berriro ere Ipar Euskal Herrian. Herri Taldeetakoek «KARAKOIL OPERAZIONE» antolatu dute: autopista eta errepidea mantxo-mantxo joanez blokeatzea. IP arretarrak (IK) ere jo ta ke ari dira beren lehergailuez turismoaren azpiegitura kolpatu nahiz. Baina hainbestearainoko kaltea egiten al dio turismoak Ipar Euskal Herriari?

Horretaz liburuxka bat plazaratu du Zuberoan sortu berri den HEXA (Herriko Exkertiar Abertzaliak) taldeak. Merezki luke zab altzea.

KAPITALAREN ZOZKETAN... GURI TXARRENA

Europar, munduko bi gerren ondoren sistema ekonomikoak eta Estatuak berpizte politikak hasi zituzten. Eta bide horretan eskualde bakoitzari bere helburuak ezartzen zitzaizkion. Industria batzuentzat, laborantza emankor eta konpetitibo bat beste batzuentzat, harmadaren interesen pean geratzea zenbaitentzat, eta biztanlez hustuak eta subdesarroiloan geratzea beste batzuentzat.

Azken lur haune zortea kapitalis-

moaren aurrerapenari lotua dago: asteburuak eta bakantza ordainduak hedatzen direlarik, astialdia pasatzeko eta antolatzeke lurren eskaria hazten da. Leku lasaiak behar dira, ongi ekipatuak, arazorik gabeak,... eta aberatsenek beren bigarren etxea egin dezaten lurra eskainiko dituztenak.

Ipar Euskal Herriari honela turismoaren bidea ezarri zaiolarik, beste bide beharrezkoak eragotzi egingo zaizkio. Industriadik ezartzen ez zaio lagako (gogoratu duela oso urte gutxi Arrosako «Denek» kooperati-

bak dirua lortzeko jasan zituen oztopoak). Laborantza bazterreratuz joango da, kapitalaren planetan behar bezain erentagarri ez delako gertatzen diren baserriar bakanak Bankuen eta Estatuaren mende geratuko dira, zorrez josita. Eta azken finean Herria hustu egingen da, bertan geratu direnak kolonizazio baten sitoma guztiak erakutsiko dituztelarik.

ITSASALDEKO HORMIGOITIK TURISMO BERDERA

Eta bere egin zen profezia. Kostaldeaz azkar jabetu bait da turismoa. Komunikabideen laguntzaz eta notable eta jauntxoek bultzadaz azpiegiturak, etxeak, hotelak, komertzioak... zer ez da altxa itsas hegian? Eta bitartean, hainbestearainoko inbertsioak ematen zirenarekin batera, hiltzen utzi dira bertako industriak. Lohitzuneko eta Ziburuko arrain lantegiak, Hazparneko espadrila edo zapata fabrikak,...

Baina ze turismo gainera? Luxozkoa. Hotelen kategoriak, etxeak, kasinoak,... ageri dute turistek eko-

nomi maila. Ondorioz, horko bai lurren eta baita beste produktuen prezioak ere izugarri goititu dira. Baina era berean, posibilitate ekonomiko bakanak han aurkitzeagatik, itsas hegia turistei eta bertakoz kokoteraino bete delarik, bigarren urrats bat heldu zaio Ipar Euskadiri ematea.

Turismo baserritar bat potentziatu da estatutik 1974tik aurrera. Naturaren edertasunera bihurtzeko deia-ekin, goi mailako jendeari aukera berri bat eskaintzen zaio: leku bakoi-
tzeko ingurua asko astindu gabe. Egitura arin batzuk sortzearekin nahikoa dute eskualde horiek beren lurretan etxe berri eta barreiatuak udaberrian lorak bezala jaio daitez-
zen. Nori ez datorkio berehala bu-
rura hainbeste burgesen (haundi eta txiki) azken aldiko bat bateko ekolo-
gizaletasuna?

Azkenean, bere zabaldu beha-
rrean, Zuberoraino heldu da. Hor-
dago Iratiko konplexua, notable
baten irrikaz eraikia eta zorraz bai-
zik sortzen ez dituen. Eta hor-
daude gero eta ugariago egin nahi
diren bideak, artzainen olha edo
bordetaraino iristeko aitzakiaz erai-
kitzen ari direnak. Bost metro zaba-
leroko bideak behar ote dituzte ar-
tzainek? Santagarazitik gora doan
bide berria ere artzaintzako ote
da?

Baina hasi zaie Zuberotarrei ere
beldurra sartzen. Auzoko bailaretan
gertatua ikusiz.

AZPE HIL EGIN DUTE

Zuberotik gertu, Biarnoko Piri-
nioetan dagoen Azpe edo Axpe iba-
rra adibide bat da. Aragoiko Can-
francera doana. Trenbidea itxi zio-
ten, eta parke nazional baten bar-
nean, leku idiliko batean delarik tu-
rismoa ezarri zioten helburu. Orain
eskualde deprimitu bat da, jendez
hustua (km.-ko 6 biztanle), berro-
geitahamar langile dituen aluminio
fabrika bat besterik gabe, egurra ere
(hainbeste duena!) lantzeko Espai-
niako Estatura bidaltzen duelarik....
Biztanlerik gehienak laborantza eta
artzaintzari lotuak daude, gaztari,
bakar batzuk komertzioari eta ongi
doazen bakarrak ofizialeak dira, ha-
rotz eta iheltseroak, turistentzat
etxeak eginez.

Azken finean, 14 hotel, 11 kan-
ping, 10 talde-biltegi, 130 etxebizitza
moblatu, 500 bigarren etxebizitza....
Badira herriak etxe guztien %60
kanpotarrenak direnak.

Zertan bukatzeko? Azpetarren
kultura galtzen ari da, prezioak gora
eta gora, etxe bizitzen prezioak ber-
tako gazteek ezin erosi ahal izate-
raino igo dira, laborantza gero eta
zailago.

Eta Zuberoari ere horren ordua
heldu zaiola konturatu dira. Pentsa,
PAR-Herrialde Kontratua egiten ari
diren agintariak ere turismoaren
arriskuaren aurrean hori gelditzeko es-
katzen hasi direnerako... Izan ere
sintomak garbiak dira: bigarren
egoitza-etxebizitzak ugaritzen ari
dira, Pierre de Saint Martin eta beste
proiektu alimaleak egosten, lurraren
espekulazioa ari da, etxe zaharren
eta borden egokitzeari ekin zaio, eta
abar. Ohe kapazitatea ederreki ari da
igotzen.

Eta zerbitzuak osatzeko beste ele-
mentuak ere errez erabilgarriak dira.
Hego Euskal Herritik begiratzen du-
gunontzat behintzat badu esanahirik
liburuxka honetan arriskugarri ager-
tzen diren hiru: turisten hartzeko
«Syndicat de initiatives» direlakoak,
turistifikazioan zerbitzu polita egin
lezaketen folklore taldeak eta oso
aprobetxagarriak diren kirol eta
astialdiak (pilota txapelketa, ibilal-
diak, kaiack....)

TURISMOAK HILGO GAITU

Esaldi latz honetara heltzeko (eta
horren nolabait erremediatzeko egi-
ten diren ekintza gogorraz zergatik
egiten diren arrazointzeko), turis-
moak Ipar Euskal Herriari dakar-
kion bost ondorio aztertzen dira:

— erdalduntzeak dakarren kultur

izatearen galtzea. Konturatuko ote
gara behingoz euskara Iparraldean
itotzen ari dela, hainbat herrialdetan
jadanik katea eten dela, hau da, hil
dela?

— etxe espekulazio eta bizitegi
eskasa.

— bigarren egoitzen emendatzea.

— lur espekulazioa, herritarren-
tzat ezinezko bihurtuz.

— merkatu jokabidearen eta mo-
rroi mentalitatearen zabaltea.

— sozial zapalkuntzaren indartzea
eta langileetaz baliatzea.

HERRI BORROKA BIZKORTU

«Sistemaren tresna baizik ez den
frantses Estatua», diote bukaeran
HEXA-koek, «oraindik luzaz irau-
teaz seguru da. Bizkitartean, Ipar
Euskal Herriaren egoera eztabaida-
garriak berehalako ekintzabideak es-
katzen ditu. Horretarako gure egin-
tzen eta borroken bidez ekonomia
plangintzaren erroik aldatzera bor-
txatu behar dugu frantses Estadua».

Honetaz gehiago jakin nahi leza-
nak, hobe, honetaz gehiago jakiteko
obligazioa duguonok, badakigu nora
jo: liburuxka salmentan dago. Eta
Ipar Euskadiko militante abertzale-
ek ere badakite puska bat. Joatea
besterik ez.

Eskertzekoa Zuberoatik idazki
hau euskara batuan aterea izatea
(Gexan Lantziri adiskidearen itzul-
penez). Zuberoa ere, beste euskal
herri guztiak bezala, Nafarroa bait
da.

ARTASO

SINESTUKO AL DIGUZUE

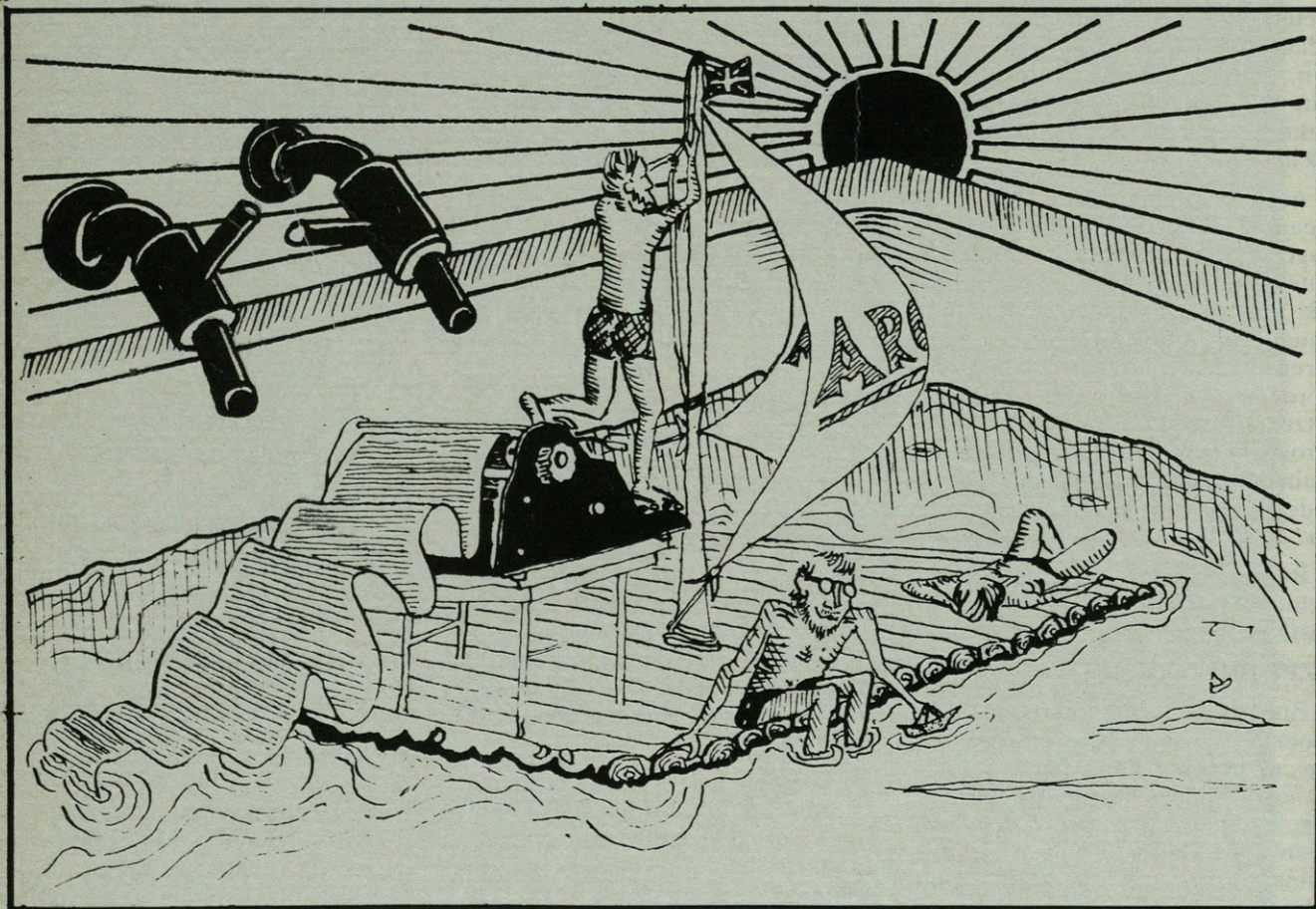
LEHER EGINIK GOAZELA...

esaten badizuegu?

Hori da, bada, egia. Urtebetek luze jotzen du, eta gehiago baldintza hauetan lanean. Baina bagoaz piskanaka

ARGIA hau sendoagotuz, eta merezi du. Hala ere oraingoz aski da. Gure artean ere ia errietan hasirik gaude eta...

hobe izango da abuztua deskantsuan ematea. Lasaitzeko, bazterrak ezagutzeko, indarberritzeko....

SINESTUKO AL DIGUZUE IRAILEAN INDAR BERRIZ...

...Kaleratuko garela esaten irailean esanen dizuegu. badizuegu?

Egia izatea espero dugu, bada. Udazken honetan mamitzen hasteko proiektu eder batzuk baditugu. Ikusiko dugu. Zuen laguntza beharko dugu. Makina berriak eta...

Zer uste zenuten bada? Aspaldian pakean utzi zaituztegula eta... Ez, ez Aurten ere egin behar dugu ARGIA EGUNA. Eta beste hainbat gauza. Gauza berrietan sartu beharra daukagu, ala?

Baina orain oporrak. Lasaitasun pittin batek ez digu kalterik egingo. Hilabete zoragarri bat igaro dezazuela. Gu ahaleginduko gara.

ARGIA

Pago azpian nahiz hamaka gainean

Egiteko, denborapasazko jokotxo hauek eskaintzen dizkizugu. Badakizu argian betidanik izan garela desdramatizazioaren aldeko. Ekin eta ea oreretako estuasunak ahantz erazten dizkizuten.

6	4	7	3	8	6
9	5	3	3	2	4
5	6	7	4	6	4
2	9	5	1	3	8
3	0	8	9	1	9
5	6	4	7	8	0

Karratu numerikoa 1

Karratu hau forma berdineko sai zatitan parti ezazu. Zati bakoitzeko zifra guztien batuketak 30 eman behar du.

Karratu numerikoa 2

Jar itzazu txuriz dauden espaziotan behar diren zenbakiak, zeinuek markatzen dituzten operazioak horizontalki eta bertikalki eginez, karratuan bertan agertzen diren erretsultadoak eman ditzaten.

3	+		+		=6
-		x		+	
	x		:		=1
x		:		-	
	x		-		=7
=4		=3		=6	

	9	2		=26
7				=26
			11	=26
=20	=19	=20	=19	=78

Karratu numerikoa 3

Jar itzazu txuriz dauden kasiletan, 1-etatik 12-ra (biak barne) falta diren zifrak, batuketa horizontal eta bertikalak, karratuan bertan daudenak izan daitezen.

Letra-zopa

I D A E E T E L B I R
 G M I T X E L E N A L
 E E N X E H E A L A O
 D A R E U R T U I Ñ A
 R G R P K I X E I I Z
 A A Z A Z A A K A B I
 L I D R A Z I L O A O
 L D G E O R D D R R O
 I N L D I I E O I R R
 X A I K K L O X T O Z
 T G E I T S E R A N L

Hemen ikusten duzun letra-zopa honetan 14 euskal idazleren izenak agertzen dira, horizontalki, bertikalki edo zeharka aurki daitezke edozein zentzutan. Sobratzen diren letrekin euskal esaera zahar bat osatuko duzue.

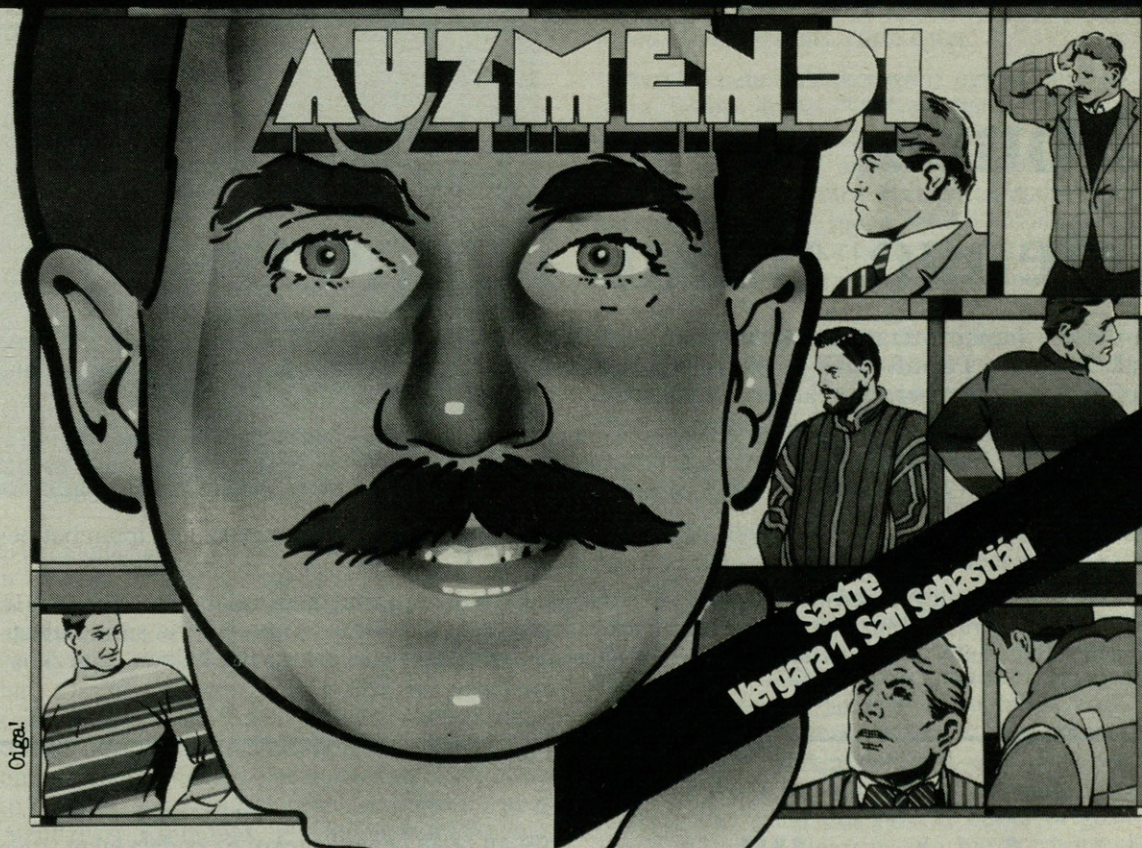
Gurutzegrama silabikoa

	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						
4						
5						
6						

HORIZONTALAK: 1.— Mendien isurkia. Egurra jaten duen intsektoa. 2.— Mutil izena. Hanka, berna. 3.— Negar eginerazten duen landarea. Konjuntzio laburra. 4.— Bat. Tranpa. 5.— Bere iz ena orain dela gutxi euskaratu duen Bizkaiko herria. Gerra. 6.— Eskuen bidez egindako soinu, poza eta gustoa adierazteko. Aspaldi ikusi gabeko norbaitenganako joanaldia.

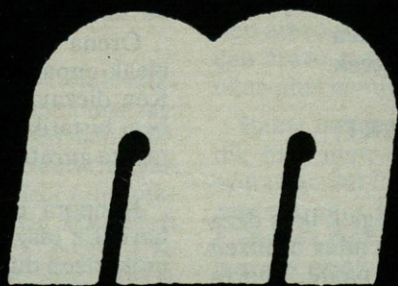
BERTIKALAK: 1.— Begietako hondarra. Intsekto parasittoa. 2.— Zelo asko dituen. Zulo txikia. 3.— Nota musikala. Txerrien bixika. 4.— Askok irautean duen berriketa iraingarria. Bizkaiko kotxeetan. 5.— Leku batetik bestera joateko espazioa. Uga-zaba. 6.— Itsasoko lapur. Fetxa, egun seinalatua.

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

Bi liburu aurtengo udan irakurtzeko

Ez gara orain hasiko literatur lehiaketei buruz pentsatzen duguna esanez. Esana du duela gutxi Atxaga inefableak Zarauzko Lizardi saria jasotzerakoan mesedegarriak izan daitezkeela honelako sariak nahiz eta lehen, enfin, ejem, gauza bera ez pentsatu, edota esan.

Hemen daukagu bi liburu hauek. Bata Tolosako «San Juan» II. literatur lehiaketa. Lizardiren omenez. 1982. Bederatzi ipuin eta beste hainbat poema, hiru taldetan banaturik: 14 urte artekoenak, 18 bitartekoak eta hortik aurrerakoak. Gauza interesgarriak. Gaztetxoak batezere. Badira hor pare bat promesa eder.

Bestea berriz Gasteiz hiriko Lehiaketaren ondorioa. Ipuina, poemak eta saioa erdaraz, eta ipuin bat besterik ez euskaraz. Gasteiz beti Gasteiz.

Uda giroan gaudela eta guk geronek komentatu beharrean ikus ditzazu zeuk zerrorek bi liburu hauek. Irakurtzeko tarteren bat geratzen bazaizu, edota zalea bazara hona hemen, ondoren Gasteiz hiria saria irabazi zuen **Hiru minutu soilik** ipuina, Xabier Etxaniz gure lankidearena. (Barka ezazue tolosarrok bainan ezinezkoa zaigu denak sartzea).

Hiru minutu soilik

Xabier ETXANIZ

«... hor aipatzen den politikak ez baitu ondoriorik; hor erabiltzen diren amodio solasek ez baitute segida luzerik; hor egiten diren ametsak bertan galtzen baitira erretzen diren zigarreta megoetan edo edaten diren alkoola kolpuetan. Beharbada hor ahanzten bide da, memento labur batean, bizitzeak dakarran seriotasuna».

(M. ERDOZAINZI-ETXART)

Urtean bitan dakusat paisai hau; ene begiek ikus dezaketenean paisai bakarra, hortik at ez baitira nitaz oroitzen. Hiru minututan begi buztiek zulatuko naute, agurtu, mintzatu, hainbat eta hainbat gauza opa... hiru minututan.

Seirak bost gutxi dira eta jendetzaren hotsa datorkit belarrietara; ohi den legez pozik daude, alaiak; ziur nago aurtenean ere ehun hori kenduko didatenean oihuka, txistuka ta dantzan hasiko direla. Beraingandik dator kidan bapateko kea, milaka ke txikiz eratutakoa, usaindu ahal izanen dut. Ez dakite usain hori urtean zehar daramadala, hiru minutu aski direla urtebete

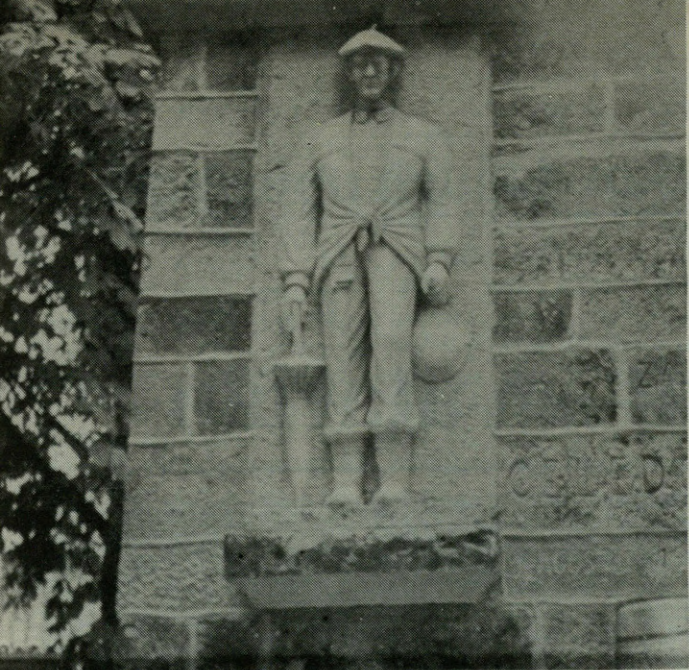
osoan jasan behar izateko; ez zaidala laket. Baina horiei bost axola!, une hunkigarria da beraientzat, ainitzentzat ia niretzat bezain igurikatua.

Hiru minutu igaro dira dagoeneko ta aintzinean dudan ehuna eror zorian dakusat, milaka begi pare nabaritzen ditut berari so. Ez da ene gustoko ehuna, izan ere bera da ene presondegia, mundutik at nauka, eta ez dit kanpoa ikusten uzten; gorrotatzen dut (neronek ezer gorrota badezaket). Eroriko al da egunen batetan lurrera!, izanen al dut inoiz poz hori!; ez zait neri hori kausituko, ez horixe!, ongi baino hobeki lotzen zaio gizakumearen eskua; aldamenean sentitzen dudana gizonaren eskua hain xuxen.

Orena dela ta ez dela ari dira erraten, alferrikako eleak enparantzako jendeak erabagia baitu arazo hori. Ken diezaidatela ehun zahar hori!, desager dadila ene begi bistatik eta utz nazala pakean kablean zehar enparantza gurutzatzen!

Kanpora ehun zeken hori!, alde hemendik zikoitz hori! Ez idazu ene ospe ken! Horko arrakasta, jendea erakartzen duena, neu naiz eta.

Esku urduri hori heldu zaio azkenean ehunari, kostata alajainkoa! irria neukan jadanik eguzkiaren izpiek ene gorputza fereka dezaten; zeru garbia ikusteko gogo nuen, itxaropena berpiztua barnean eta haize beharra biriketan. Baina badakit kanpandorreko erlojuak seirak jo arte hemen naukatela, beti izan da horrela eta ohiturik nago dagoeneko; nik uste gainera, hor beheko horiek baino ohituago dakusat ene burua, lasaia goa edo ene onetan bai bederen.

Argiaren zaplastekoa igarri, sentitu dut masailan. Kanpain hotsak belarriak zeharkatzen dizkit, seirak dituk, diot enekiko. Ene buruarekin mintzo beharrean nago beheko horiek ez baitute deusik konprenditzen. Zer naiz ni beraientzat? Deus ere ez, panpina bat, panpa bat. Orain, segundu batzu barru, beraien buru gainetik igarotzean inork baino hobeki ikusiko ditut; beren kezka, larritasun, arazoak ikusiko dizkiet... eta bost egunetan ene barnean eskuezkutatuko ditut; ahan-tzeraziko dizkiet gero, ilargiaren dzinkepean, guzti guztiak itzultzeko. Koitaduak, poz llabur hau aski zaie; aseturik gelditu ohi dira

Hasi da kablea mugitzen, xuxen xuxenean narama balkoi hartaraino, eta han beste ehun batek atxilotuko nau. Hau zorte txarra enea! Eskerrak horko horiek alaitasuna zabaltzen duten, bestela ez nuke bizitzen irauteko arrazoirik.

Mila ta mila ahoetatik irtendako zaratak ez dit inoren hitzak entzuten uzen: irrifarreak eta farre algarak kez sortutako lainoa iraganez dakusate ene begiek. Udalet-xeko eres taldea jo ta su ari da ene abestia jotzen, giza-joeak jasan behar dutena egun honetan! Baina, tokirik egokiena daukate lan horri ezker; beste askok eginen lukete beste hainbeste neu ikusteagatik; eta ez naiz harroa, egizalea baino.

Plaza zeharkatzeari lotu natzaio eta telebistak, argazki makina guztiek, den denek naukate helburutzat; milaka begi pare dauzkat leloturik. Jendearen manipulisak ongi ikuziak, zapiak lepo ingurutan tolestaturik, galtza berriak... eta baita arlote jantziak, txapela zaharrak, adabikez konponduriko alkondara, etabar ere. Hori bai, bai batzu bai besteak jaüzika, iputika, pozik. Ene baitan aldiz, hitsa senti dezaket, abegi ona daukat urtero, baina ene askatasuna hain da urria!, hain laburra ene bizitza!

Urteroko eskultura eta etxe artean nago, erdia baino gehiago pasata daukat jadanik eta jendearen berotasuna hurbilagoa, gertu, nabaritzen dut. Zenbaitek ikutu nahi naute; alferrik! Ni hurbil egon arren, urruti nago, orain-txe esate baterako, Paz kaleko etxe batetan dagoen neskatxa gaiso bat dakusat barneko begiekin, eta Chile inguruan lanean dihardutenak ere ikusten ditut; beraien-

tzat ez dago jairik, ezta alaitasunik oraingoz bederen; gero auskalo zer eginen dutenetz, agian txanpaina hustu edo lanean jarraitu. Neronek dauzkadan hiru minutu hauetako bizitza ahalik eta gehien aprobetxatu behar dut, ertz guztiak miatu, etxeak arakatu, alaitasuna zabaldu.. nahiz eta hits, triste egon.

Azpiko hauek dantza ugari egiten dute elkarren lepoan besoa jarritz. Taldeak batuta dakuskit, abesti alaiak dantzuskaita eta barneko tristura txikituz dihoa; eta horrela, piskanaka alaitasuna kutsatuko didate, segundo batzu falta dira hori gerta dadin; ene baitako hitsa ostuko didate, baina nahiko bete izanen dut barnea halaz ere, milaka lagun hauen kezkek gorde behar baititut, ez da ahuntzaren gauerdiko puzkarra!

Kableak dihardu berean eta ni berari erantsia. Gutxi dira balkoirainoko metroak, eta gutxi ere gelditzen zaizkidan segunduak. Jendearen hotsa berezi dezaket; hurbil nago eta ahotik belarrirainoko bidea aise egiten dute hitzek, «gora», «bero ederra...», «hor...» eta noski, nola ez, ene izena. Ume txikiek ikas dezaten diote; adinekoek berriz, zorte ona ekar diezaiedan,... eta ni unatzen hasia nago, kezka, ardura gehiegi dira ene sorbal-dan. Ez dazagudan zenbait pertsonaren arazoak daramatzat, ikusi berriak dauzkat baina nola bereiztu?, agian emekiago eginen banu baina nola jakin alkondara gorria zeramana zergatik egonen denetz kezkat, behar bada dirurik eza dela ta, edo semea etxetik joan zaiola-kotz?, eta txapela jaurtiki didan mutil hori, zerk larritzen du?, neska xarmenta hura, bere bihotza betetzen duena, beste batekin dabilela, edo aitzak ez ikusteak erretzen? Ez, azken hau ez dut uste, gaur jende guztiak erretzen du, zahar eta gaztek, neska ta gizonak, den denek daramate zigarroa edo puroa agora. Ez, zigarroak ez dio larritasunik sortu behar, agian bere buruari laudiak emateak? Izan daiteke, bai, baliteke hori izatea mutilari dagokiona. Lasai egon motel, bost egun barru itzuliko diat.

Arraioa!, hamarren bat metrotara daukat balkoia. Pozten naiz ene gorputzak ezinen baitu zama handiagorik jasan, baina bestalde hain gustora hasi naiz jende artean sentitzen, atsegin zait giroa, maite dut berotasun laguna, adiskideak nahi ditut. Gustatuko litzaidake gizakume arrunta izatea, metro batzu beherago egotea eta lagun artean oihuka aritzea.

Txit alaia egonen nintzateke gizon eta emakume horien arazoak, bost egunetan ene barrenean ukanen ditudan arazo, nahi, sentimendu, guzti horiek neronek ere ukan ahal banitu; nireak balira!

Baina nola erdietsi guztiori hemendik, jendearengandik hiru metrotara nagoelarik? Ezinezkoa da, sekula santan ez dut lortuko. Eta gainera ez naute maite: laketa zaie ene lana, baina hori bete dezadan nahi naute soilik. Laster ez dira nitaz oroituko eta ene bakardedean jasanen dut urtea. Egun osoa daukat segundo bakoitzarako. Gela ilun batetan ezkutatuko naute urtebete eta han, isiltasunean, bururatuko zaizkit une hauek, sentimendurik gabeko aurpegiak, musu alaiak, gazteen poza, umeen nigarrak, agureen bizi nahia, neskatalatxoak lelokeriak.

Aski da; ireki dezatela ehun hori, ni banoa, ez dut hemen gehiago iraun nahi.

ONGI ETORRI BALKOIA, AGUR GASTEIZTARROK, EZ NAUZUE KONPRENITZEN.

Patricia Highsmith-en atarian

Idazle amerikar honek bere aurrenengo liburua argitaratu zuenetik 1950.urtean idazle askok burutik ezin kendurik daukan ametsa lortu zuen gauzatzea, zinegile ospetsu bati interesgarri iruditzea alegia. Alfred Hitchcock izan zen zinegilea eta «**Nort-Expresseko Ezezaguna**» emakume hau arrakastaren bidetik abiatu zuen obra, artean 28 urte zituelarik.

Joxe MOLLARRI

Bainan harrigarriena ez da berehalako arrakasta iragankor hori baizik eta jada obra horretan Patricia bere ondorengo obra

guztiaren ardatzak ezartzea. Hau da, hor ikus daitezke gerora erabiliko dituen gaietatik asko, nahiz eta pentsa daitekeen bezala gerora sakondu gai haue-tan. Bainan egia da. Hor daude jada bere obra guzia-ren ezaugarriak: pertsonai anbiguoak nerbiotatik jota, gizonezko lagunkide arraro samarrak, misoginia, amarekiko gorrotoa, eta egoera nobeleskoak, nolabait esatearren, irrealitatetik hurbil edota absurdoa ikutuz.

Gaur egun hogeiren bat obra ba ditu nobela mota

oso berezi bat osatzen dutelarik guztien artean.

Bere azkenengo nobela argitaratu du duela gutxi frantsesez, (egia erran ez dakigu gazteleraz kaleratu denez), **Ces gens qui frappent à la porte** (Ate joka dabilzan horiek) izenekoa, eta berezitasun nabari batekin, bere aurreko nobelak baino askoz ere eraginkorragoa delarik zeren eta bera ere Estatu Batuetan ugaltu den izurri bati heltzen baitio: sekten ugaltzeari. Izugarria da berak dioena. Ikaragarria. Beldurra sartzeko modukoa da dogmatismo innoble baten izenean gizonak gizona zanpatzeko darabilzkin mekanismoak nola erakusten dituen emakume honek.

Nor da Patricia justu-justu?

Nor da ordea bera justu-justu? Egia al da, egotzi ohi zaion bezala, berak ez duela ez bere liburutaz ez bere gainean hitzegin nahi izaten? Garbi ukan nahi izan du bere bihotza eta Ate joka dabilzen horiek kaleratu arte egon behar izan dugu berarekin hitzegiteko zain.

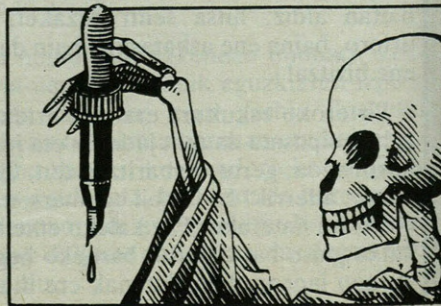
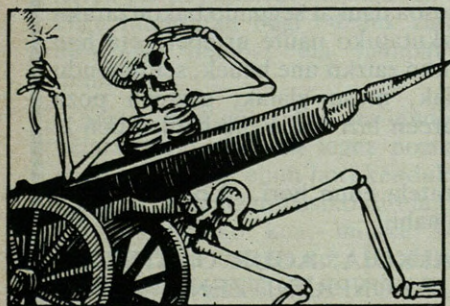
Eta galdetu diogu ea berak daukan emakume ilun eta arro izateko fama hori egiazkoa den ala ez. Ea hori baieztatzeko pisuzko arrazoirik ba ote dagoen.

— Ezta bat ere! Harritu egiten naiz nigatik esaten dituztenak irakurtzen ditudanean. Etsezulo bat naizela diote... Gezurra. Baserrian bizi ba naiz atsegin dudalako da. Hori delako nere lanari dagokion egoitzarik egokiena. Lasai egon beharra daukat idazteko. Honek ez du esan nahi ordea ezin

direnik nere lagun asko etxera etorri. Begira, diotenez obsesio-natuta omen nago katekin. Hamabost edo hogeitaba omen ditut. Hala diote. Eta bi besterik ez dauzkut.

— Zuri dagokizun beste eritzi bat, hau ere oso zabaldua, zera da, zure obrak polizi nobelatzat hartuak dira. Onartzen al duzu klasifikaketa hau?

— Gauza bat konfesatuko diat: ez zidak batere tiratzen polizi nobelak. Ez zeidak gustatzen. Tokatu zeizkidak irakurtzea... bainan kostata. Raymond Chandler irakurria izango diat, eta oso oker ez banabil bi edo hiru Agatha Christie. Bainan ez nintzateke gauza gaur egun liburu horietan zer kontatzen zen esateko. Zeharo ahaztuta daukadan istorioak dituk. Aldiz beti miretsi izan dut Edgar Allan Poe, eta uste dut aipagarriak direla bere ipuinak.

— Ze nobela klase letzen duzu orduan?

— Ez diat gehiegirik irakurtzen. Letzen dudanean nobelak batez ere. Orain dela gutxi, Arthur Koestler hil dela eta bere liburuetako bat ireki diat eta bueno... Jeneralean historiako liburuak eta biografiak dira gehien gustatzen zaizkidanak. Eta egunkariak

alor bat baita. Oso txikiak da Europa, eta erraz pasa daiteke herri batetik bestera, bizimodu kosmopolita bat sorreraziz. Noizean behin ordea bultzatzen naiz Estatu Batuetara. Bi bider joan nauk azken liburu hau prestatzeko. Erdialdean kokatu nahi nian eta ez nian hori ondo ezagutzen. Texas eta

ondoren. Egunkari anglo-sajoiak: horien bidez mantentzen dut begi bat beti irekita munduan zer gertatzen den ikusteko.

«Oso erreakzionarioak dira amerikanoak»

— Zure nobeletarik gehienak Estatu Batuetan kokatzen dira. Zu jaiotako lurrian. Ez zara ordea han bizi...

— Beti matie izan dut Europa, bere arkiteturagatik batez ere, asko tiratzen didan

New York kenduta nahiko gutxi ezagutzen nian Amerika.

— Honek, zure nobelak idazteko, dokumentatu egin behar zarelaren esan nahi al du?

— Bai, inportantea da niretzat. Uste zitekeenaren kontra oso zehatzak dituk nire obrak. Hasieratik jakin behar dut zer egingo duten nere pertsonaiek eta zer nolakoak diren; atzera edota aurrera egingo

«EZ DIT BATERE TIRATZEN POLIZI NOBELAK»

duten beren proiektutan, edota beren azkena hiltzea izango ote den. Pazientzia haundiarekin ibiltzen nauk idazterakoan eta horreraino iristeko material konkretuak behar dizkiat. Bainan benetan liluratzen nauena istorioak kontatzea duk, edota besterik ezan horiek imajinatzea. Hamabost—hamasei urtetatik aurrera ari nauk idazten, eta oraindik ere idazten diat!

— Zerikusirik ba al daukate zure istorio horiek zu zeu zarenerekin?

— Dena. Erabatez munduaz daukadan ikuspegia irudikatzen dute, bainan ez diat zergatik nere heroine-

ondo datorren pertsonai baten istorioa edota mundu guztiarekin ondo konpontzen den batena... Garbi dago familiko pakean eta zorionean ez dudala sinsten. Orain dela mende bat zitekeena huen agian, aiton amonek familiaren zuta-beak ezartzen bait zituzten. Ez da gaur egun gertatzen dena.

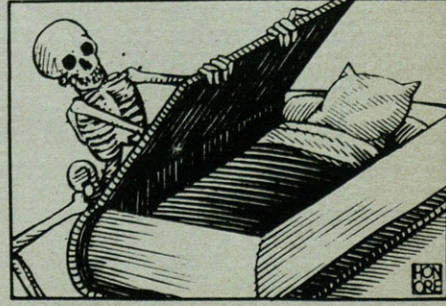
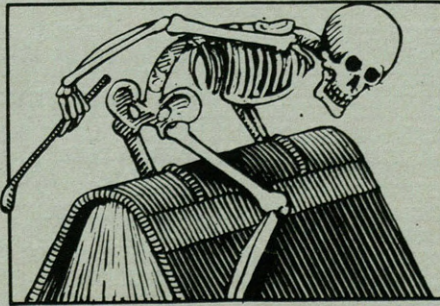
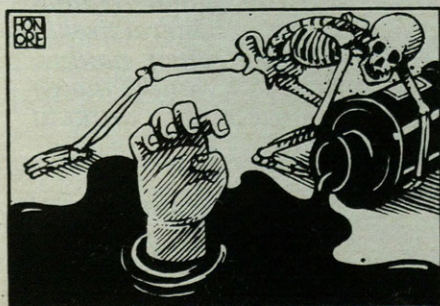
— Zure azkenengo nobelan aipatzen dituzu hain zuzen ere famili baten barneko ki-deen arteko harreman zailak. Hor ordea aita kristau sekta batean militatzen duen iluminatu bat da. Kezkatzen zaituen arazo bat al da?

— Lehenengo aldia duk, dudarik gabe,

«ESATEKORIK EZ DAGO ZORIONTSUA DEN JENDEARI BURUZ»

takoren baten antzik izan behar. Personai larriak sartzen badizkiat nobelatan bere Larritasun horrezaz hitzegin daitekeen lako duk. Ez dago esatekorik zoriontsua den jendeari buruz; ezingo nuke idatzi berarekin

erligioaz ene liburuetako batean mintzo naizena. Denbora oro nahasten dira Estatu Batuetan erligioa eta politika. Gero eta gehiago gainera. Eskolan erakusten da erligioa eta hori jasangaitza dela uste diat. Baziok

«Bi gauza diferentek dira zinea eta literatura»

— Hori da zure gairik interesgarrienetako bat, eta zuk beti daukazu hori jeneralizatzeko asmoa...

— Uste diat gizartea lehenbizi orden saio bat dela. Ondo esan diat, saio bat. Orain dela bederatzi edo hamar mende askoz ere errazago zitekeen, baina jendea ere askoz ere sinpleagoa huen eta espero ziaten beraien bizitza zailtasun handiegirik gabe

«ASKO NAHASTEN DIRA ESTATU BATUETAN POLITIKA ETA ERLIGIOA»

antolatzea.

— Zer pentsatzen duzu zeure zenbait obrataz zinerako egin diren adaptaziotaz?

— Alfred Hitchcock-en Nort-Expresseko Ezezaguna garrantzi handikoa izan da nere karre-

«BENETAN LILURATZEN NAUENA ISTORIOAK KONTATZEA DA»

ran. Ez diat bera sekulan ere ikusi, bi bider besterik ez diagu hitzegin, eta telefonoz... Askok unkitu ninduen Eguzki betean (plein soleil) filmak, René Clémenten zuzendaritzapean, eta oso begirune ona diot Claude Autant-Larak eginiko Hiltzailea (Le Meurtier) filmari. Zoritxa-

artean galdetzen naiz ea ez ote den horien inguruan dagoen giro puritano horrengatik. Azken finean nik deskribatzen ditudan mentalitateak jermanikoak dituk gutxiasko.

— Eta gauza berbera gertatzen al zaizu Estatu Batuetan?

— Keba! Inolaz ere! Pentsa ezak editore amerikarrek atzera bota dituztela nere azken bi liburuak, La Proie du chat, eta, Césaire qui frappent à la porte. Baztertu egin naute besterik gabe. Desesperatzeko moduko publikoa duk amerikarra: ezaguna nauk nere herrian, bazeukitek hamar hizkuntzetara hitzultzen direla nere liburuak, eta halaz eta guztiz ere ez naute irakurtzen! Kontxo, garbi zegok Ingalaterran publikatzen nautela hala nola Penguin-eko poltsikoko ediziotan (Frantzian alegia).

— Irakurtzen al dituzu zeure pertsonari buruzko artikuloak?

— Egia esanda ez. Bidaltzen zizkidatek editoreek prentsan ateratzen diren aipamen guztiak, baina ez ziet kasorik egiten. Hamarretik bederatzirekin aspertu egiten nauk... Ez zidak minik ematen kontrako artikulu batek.

— Eta irakurriko al duzu elkarrizketa hau argitaratzerakoan?

— Ez zekiat!

Elkarrizketa hau Belgikako le Vif astekarian argitaratu zen 83.eko Apirilaren 28an.

amerikarrengan korronte erreakzionario bat eskuindar balore zaharkituak aldarrikatzeaz aspertzen ez dena. Harritu egiten nauk nere herrian zehar bidairan bat egiten dudari bakoitzean zenbat eleiza dagoen ikusterakoan... Pila dituk Texasen! Eta okerrena oso aberatsak direla, eta engainatzeko kriston abilidadea dutela. Atzeraka doaz ene iritzirako. Agnostika naizenez, gero ez diat zerurik espero hil ondoren. Baina gauza bat segurua diat beste inori inposatzen saiatuko ez naizena... pekatua, kristauak ulertzen duten eran, zer duk hori? Ene buruari galdetzen zioat! Kulpabilitatea, hona hemen aldiz nozio grabe bat. Bada-kik? konbentzitura natxiok abereak ere kulpable sentitzeko ahalmena dutela. Ez diat nere katuak begiratzea baino horretaz konturatzeko.

Gaztelaraz argitaratuta dauzkan liburuak:

- Extraños en un tren.
- El amigo americano.
- A pleno sol.
- Clara Tambe.
- El cuchillo.
- Ese dulce mal.
- El grito de la lechuza.
- Mar de fondo.
- Máscara de Ripley.
- Tras los pasos de Ripley.
- El juego del escondite.
- Crímenes imaginarios.
- El diario de Edith.

Eusko Jaurlaritzaren «antzerki serbitzuko»

bi ikaslerekin

«Antzerti»ren krisialdia

m.a.k.

Kasu egin nahi edo ez nahi, «Antzerti», Eusko Jaurlaritzaren «antzerki serbitzuak», hor dago funtzionatzen 1981. urteko amaieratik; beraz, laster bi urte kunplituko ditu. Tarte horretan zenbait ekintza eraman ditu aurrera, eta gu, nolabait, gure modura, hori isladatzen saiatu gara horrialde hauetatik. «Antzerti»ren martxari jarraitzen. Argi ikusten bait genuen antzerki eskolen garrantzia. Hain argi ikusten ez genuena «Antzerti»ren nondik norakoa zen. Ez antzerki eskola mailan, ezta ere beste ekintzetan, «Antzerti» aldizkaria lekuko. Gobernuak emandako prentsaurreko eta agiri guztietan presentatu ohi digute «Antzerti» antzerkiaren arazo eta krisi guztiak argitzeko bide bezala. Oso handikiro gainera. Horretan baza garrantzitsuena «Antzerti» eskola edo konpainia modukoak jokatu izan du. Politika buruek Euskal Herriko antzerki eza «Antzerti»z betetzea zuten asmozat, hori ulertu nahi genuen guk inplizitoki beraien hitzetan. Kanpotik gauzak modu batera ikusten dira, astronauten ikuspegitik. Ziuraski eztanda atomiko bat ikusiko dela hain goitik hemen lur borobil antzeko honetan. Horrek eman digu parada jeitsi eta bertatik, hau da, «Antzerti» barrutik arazoa bizi dutenekin mintzatzeko. Uztailaren 4tik 8ra bitarte «Antzerti» eskolako ikasleek asanbladan bildurik zenbait agiri helarazi zioten prentsa eta irratitari. Ramon eta Josejoakin, «Antzerti»ko ikasleekin mintzatu gara. Beraiena, bi pertsonen ikuspegia besterik ez da. Gehiago izango dira. Baina prentsaren objetibotasun nahia harropuzkeria dela deritzogu.

Batzuk dituzte

suspenditu

«Antzerti» erakundearen krisialdi luzearen ondoren aurtengo uztaila haseran egiten du gainezka jadanik nahiko beteta zegoen basoak. Ramonek honela kontatzen digu gertatutakoa, «Kurtsoa amaitu eta kurtsoak lanean oinarriturik kalifikazio batzuk egin direla esaten digute eta ondorioz kurtsoa gainditu ez duen jende bat badagoela diote. Hori dio zuzendaritzak, ikasleok diogu hori ezinezko dela kurtsoaren ibilbidea eta egiten zenaren zentzu gabezia ikusiz. Ez zegoen argi hori eskola bat zenik, ez ze-

goen ikasketa plangintzarik, ezta mailaketarik ere... horrelakorik ez bazegoen nolatan egin dezakete kalifikaziorik; honekin batera, eskola edo zen horretara sartzeko gainditu behar izan genituen azterketen balorazioa dator... nola egin ziren? Inoiz ez ditugu jakin zein kriterio erabiltzen zituzten».

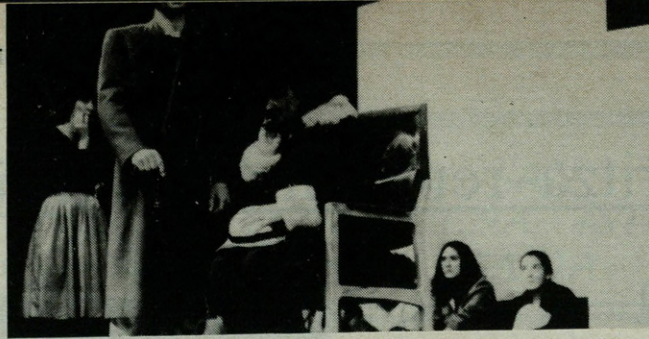
Ramonen eten bat aprobetxatuz Josejoakinek hartzen du hitza, «horretaz gain, funtsezkoena dago, kurtso honetan badago antzerkia lehen aldiz egiten duen jenderik, eta «Seis personajes en busca de autor» obrarekin tauletara lehen aldiz igo zen jendea

ere. Orduan ze baloraketa egingo zaio antzerki mailan lehen kontaktu hori izan duen jende horri? Gainera irakasleek egin eta guk ikusi ditugun baloraketetan ez zen inongo zifrarik agertzen... Guzti honek pentsarazten du informeatatik notak atera dituztenak zuzendaritzakoak izan direla».

Kurtso amaiera aurretik ikusten zena gertatu zen, «notak» atera eta batzuerentzat sorpresa eta beste-entzatzat ez hainbeste. Injustizia hitza edonoren hitzetan. Ikasleak asanbladan bildu eta borroka aurrrera eramatea planteiatzen dute. Ez bakarrik kanpoan utzi nahi dituztenen jarraitzeko eskubideak defendatuz, baizik eta baita hurrengo kurtsoko plangintzan partehartzea eskatuz ere. Ramon ari zaigu berriro, «Kurtsoak ez du koherentziarik izan. Ebaluaketa horiek irakasle klaustratik atera zituztela diote gure eskakizunei erantzunez. Klaustroaren bilera horren ondorioz omen dator geroko mailaketa guztia. Eta guk gai garrantzitsuenen irakasleen erantzun sinatua dugu guzti hori gezurtatuz. Nire ustez hori eskandalu bat da. Komisio bat gobernura joan zen Velez de Mendizabalekin hitzegitera, eta honek erabaki salomoniko bat hartu zuen: ez guk eta ez zuek ez duzue arrazoirik. Beraz, bere burua arazotik kanpo ikusten du. Arozena eta Etxebestek ez dute arrazoirik, eta guk ere ez, baina hori gezurra da, guk bagenuen arrazoia».

Asanbladaren gainbehera

Lau egunez, goiz eta arratsalde bıldurik egon ondoren jaso zuen asanbladak Velez de Mendizabalen erantzun eta konponbidea, «Eta onartu zen ez genuela arrazoia, hau da, lortu genuena desastre bat izan zen. Baina asanbladak zeezer lortu zuen eta egoe-

raz nekatua zegoen; bekatuak arazoak zituzten jarrrera horretan segitzeko azken hilabeteko beka kendu bait zieten «Troia-rrak» eta «Arlekinoa»ren montaiak gelditzeagatik. Ez zen negoziaketarik egon. Gaitzerdi.»

Orain «suspendituak» izan zirenek ikastaro trinko bat egin behar dute suspenditutako gaiak errekupe- ratzeko eta datorren ikasturtean «Antzerti»n jarraitzeko eskubidea lortzeko. Kasu bitxiak gertatzen dira hemen, ze badago egon jendea kurtsoa aprobataua izanagatik zenbait gai «kateaturik» dauzkana, baina horiek ez dute «errekupe- ratu» beharrik... Guzti honekin argi geratzen dena «Antzerti»ko zuzendari- ek nondik nora doazen ez dakitela da; baina hori aurre- rako ere ikusiko da.

Ikasleen asanbladak aurkeztutako beste puntua artikulua hau idazteko orduan zintzilik dago. Hau da, datorren ikasturteko plangintzan partehartzea. Programak eskatu ziren baina ez zaizkie iritsi edo ez diete eman nahi ikas- leei. Halaere giroa asko epe- ldu da.

Datorren ikasturte- rako: eskola, baina no- lakoa?

«Antzerti»ko zer hori es- kola bat edo zer den inork ez du inoiz argi jakin. Ba- dirudi Arozenak asanbla- dari igorritako agiri bate- tan hitzegiten dela lehen aldiz Eskola batetaz ofi- zialki, eta datorren ikastur- terako mailaketa bat egongo dela, hau da, lau kurtso ezberdin: lehena aurt- en tallerretan apun- t- zen direnek osatuko dute; bigarrena iaz tallerretan

aritu zirenek; eta hiruga- rren eta laugarrena aur- t-engo ikasturtea «An- tzerti»n egin dutenen artean lortuko da, kalitatea edo batek daki zerk arau- tutako banaketa baten bidez. Gobernuak bi urtetan lauko lana egitea lortu dute, horri ekonomia deritza. Egongo da urte bakarrean hiru ikasturte egin dituen jendea...

Ramon eta Josejoakini datorrenari buruzko balo- raketa bat eskatu genien, ez zeuden biak oso ados. Ramon hasi zen hizketan, «Nik uste dut perspektiba askoz hobea dela, aurt- en- goa baino hobea, baina, agian oso baikorra naiz». Josejoakinek hartzen dio hitza, «Bai, nahiko, ni oso eszeptikoa naiz, gure artean lehen aldiz bildu eta gero eman digute erantzun bat, kanpoan utzitako jen- dea tributo formal bat pa- gat- u ondoren onartuko dute, eta bestalde pro- grama guztion artean ezta- baidatuko dela diote. Ho- rrelakorik ez dugu ikusi oraindik. Urterokoa da, hitz polit askoren ondoren gertatutakoa ikusi eta isto- rio oso ezberdin bat aterat- zen da. Ni ez naiz gehiegi fio»

«Antzerti»: erakunde tenebratsua

Arazoak orain egin du salto eritzi publikora baina urrundik dator nahastea, Ramonek dion bezala «Funtzionatzen hasi zene- tik... Klabeak zuzendaritza burokratiko-administrati- bo- a eta bestea (ikasle, ira- kasle) arteko hartueman- tan datza». Kolaboratze hitza aipatu genienean har- ritu aurregia jarri zuten, «guztiz kontrara, kolabora- tze eza da ezaugarria». Ra- monek dio, «niri erakunde

tenebratsu bat dela irudi- tzen zait», baina erakunde honen buruan nor dabilen denon ezaguna da.

Eta ez bada ezaguna, iri- tsi da jakiteko ordua: Ize- nen artean azken aldi- an ge- hien entzun dena Eujenio Arozenarena da, Ramonek kontatu zigunez prentsau- rrekotik prentsaurrekora bere funtzioa aldatuz joan da, «artistiko aholkulari izatetik «Antzertiko» zu- zendariorde izatera iritsi zen eta orain zuzendari- tako bat da; bestalde, ba omen ditu kargu gehiago, eta nik pentsatzen dut agian hainbeste lan eduki- tzeak ez diola behar bezala lan egiteko aukera uzten, guztiok bait gara gizakiak, eta gure neurriak dauz- kagu...» Haseran Antzerti- ren abiatzen Jose Mari Etxebeste genuen gizon ga- rrantzitsuena, «gaur egun itzalean geratu dela dirudi, nahiz eta Antzertiko zuzen- darietako bat izan». Orain izen berri bat gehitu zaie Isabel Alvarezena, Josejo- akinek kontatzen digu, «bere karrera idazkari be- zala hasi zuen, gero, ira- kasle batek huts egitean, ahotsezko klaseak bere gain hartu zituen, eta, azkenal- dian guk jakin gabe ikas- keta-buru edo «jefe de es- tudios»en papera egin du». Badabil hortik zehar jende gehiago ere.

Izenak ezagunak izatea- gatik ere, «Ez da inoiz jaki- ten ongi zer ari den gerta- tzen, galdegiten zaienean beti baloia kanpora bota- tzen saiatzen dira. Ez dute inoiz argi erantzutzen. Edo ez dakite zertan ari diren, edota ez dute jendeak jakin dezan nahi. Dena dela guk ez dakigu inoiz zerekin ari garen.» Josejoakinen ga- raia, «Hori paranoia hutsa da, dena ongi lotua eduki nahi dute, ezerk ez diezaien ihes egin. Gero bapatean informazio piloa askatzen dute eta enjendroak ateratzen dira, istiluak, beka daukatenean bezala. Talde ezberdin batek bezala fun-

tzionatu dute bekaren bidez oso loturik zeudelako, nolabait kolaboratuz eta une berean zerbait ezberdina egin nahiean...»

Hartuemanak beti izan dira txarrak. Antzertigan-diko aitakorkeri nabarmena izan da. Ikasleengan-dik gauzak planteiatu nahi izan direnean, elkarriket-tak sortu, erantzunak idat-ziz eta aste baten epean iritsi zaizkie. Antzertiko giroa eskola batekoa izan da, Ramonen hitzetan, «ezta institutoko giroa ere, Antzerti akademia partiku-lar bat izan da, eta hori grabea da instituzio pu-bliko bat izanik». «Eskola bat egitea lortzen bada, hori ikasleon lorpena izango da».

Zuzendaritza eta ikas-leen arteko harreman txar-ren adierazletzat adibide asko aipa daitezke. Loka-lak ez uztea bat izan dai-teke, kurtso bukaera be-zala prestatzen ari ziren lana entsaiatzeko Antzerti-tik kanpora ibili behar izan zuten; ihauterietarako prestatzen ari zirenean boi-kota jasan zutela dio Jose-joakinek, «azken egunean, azken entsegua egitekotan ginenean, panpin eta tra-mankulu guztiekin kanpora

bota gintuzten». «Eta hori grabea da, dio Ramonek, ze Antzerti teoriarik ekin-tza teatralak zerbitzatu eta bultzatzeko jaio bait zen, eta gurekin behintzat ekin-tza horiek mozten aritu da». Azken adibide bezala Antzerti aldizkaria eskatu eta Eujenio Arozenak kioskora erostera bidali zi-tuen ikasleak, «hango gela batean pilaturik dauzkate-larik».

«Antzerti»: zilborrari begira dagoen izakia

Antzerti erakundearen funtzioak asko izan dai-

«Tributo formal bat pagatu ondo-ren sartuko da kanporatutako jen-dea.»

tezke, dudarik ez dagoena bere zilborra ongi baino hobeki ezagutzen duela. «Antzerti teatro ofiziala da, Labayenek antzerkirik ez zegoela zionean antzerki ofizialik ez zegoela zioen, eta beste teatroa ez zuen kontuan hartzen. Antzerti dagoenez gero badago tea-troa, aktan horrela dio-lako». «Bide horretatik ez zitzaien interesatzen eskola bat, konpainia bat baizik

«esistitu ez zen klaustro batean oi-narritu zituzten erabakiak. Hori es-kandalua da.»

teatro ofizial hori lortzeko eta sortzeko». «Baina bes-talde konpainia hori nola-bait muntatu dute eta baita bi obrekin kaleratu, «Arle-kin» eta «Troiararak», ha-laere oso jende gutxi da obra horiek ikusi dituen-a. Hortik ondorio-tu dezake-guna hau da, konpainia hori paperean interesatzen

errealitatearekin kontaktu-rik. Hau Antzertik barne-raka daraman prozesu ho-rren erakusgarri da». Ra-monek bukatu eta Josejoa-kinetik ekiten dio, «Antzer-tin dabilen jendeak antzer-kia egiteko gogoia dauka, gore eta ziurrago dago ho-rretan, baina despistea dago zer egingo horretan; inertzia moduko bat dago, eta ekonomi mailan ere gauzak goitik konponduko diren ustea. Guzti horrek proiektu pertsonalei in-darra kentzen die». Badi-rudi Antzerti bukatu eta hor egongo direla telebista, antzerki konpainia, zinean eta Josejoakinek apuntatu bezala, «publizitate kon-painiak txurroak bezala ha-siko dira».

«Ikasle mailan Antzerti gratifikantea da ikasten de-lako, baina bibentzialagoa beharko luke izan, teatro hori bizi eta formazioaz gain ekin-tza, biak nahastu eta Euskadiko antzerki errealitatearekin lotura ge-hiago izan beharko ge-nuke». Hau zioten Ramon eta Josejoakinek eta buka-tzeko hau jartzeko esan zi-guten: «Hemen esandako guztia erlatiboa eta organi-koa dela jarri».

«Ikasleok kanpoko errealitateare-kin hartuemanak behar ditugu.»

zaiela, ez eszenatokietan. Konpainia hori zertarako? «Ba ez dago argi, zergatik egin duten hau horrela? In-konpetente batzuk dire-lako, ba agian bai. Beste arrazoi ezkuturen bat izango dute, batek daki! Ez dute sekula ezer argi esa-ten.»

«Hor beste gauza bat dago gaizki, zuzendaritzak bere zilborrari begiratu nahi badio, begiratu die-zaiola, baina ikasleok badi-rudi kanpokoarekin har-tuemanik izan beharko ge-nukeela. Teatro komunika-zioa da funtsean. Eta ikas-leok ez dugu antzerki

**hurrengo
orriko
gurutzegramari
erantzuna**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1				I	Z	A	R	O			
2				E	R	A					
3				O	R	I	X	E			
4	A		A	H	A	N	T	Z	I		I
5	H	I	G	A	N	A	•	T	R	U	K
6	A	L	I	T	A	•	G	A	U	Z	A
7	L	A	T	Z	•	B	A	R	R	I	Z
8	A		Z	E	L	A	I	R	A		I
9			A	U	S	T	I				
10				O	T	U					
11				E	S	A	K	A			

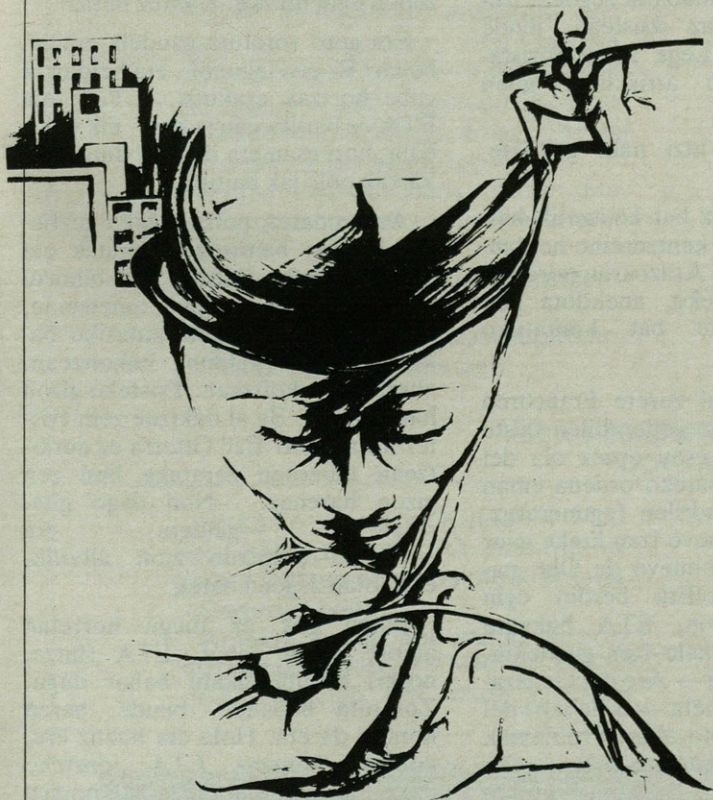

«Pette Basabürü» pastorala ORTZAIZEN

datorren agorrilaren 7an

XXgarren mendeko bertsolari anonimoaren bertsoak.

Itxaro BORDA

Mendi konkortuetan soinua hauteman
Ondoan, hitzarekin aritu naiz teman;
Ortzantza bortitzetan gaia dut atxeman
Horregatik bertsoak behar ditut eman...

Ortzaizeko herriak Baigurako malda
Izerditan jastatzen duke, nola alda?
Aurten ere egin da etxeetan galda
Ziberotarrekilan iresteko salda!

Udaran Ortzaizera etorriz PAGOLA
Hona agorrilaren zazpian dagola
Bazterrak alaitzeko, hausteko axola
«Pette Basabürü»ren pastorala, hola...

Ez dakit zelan diren sorteak atera
Pastorala herrian hauxe da afera.
«Pette Basabürü»ren egilea bera
Mintzatuko dukegu jinez Ortzaizera!

Kolore nahasiez kasko gainak xora
Eta Ziberotarren bozak ditene lora
Agian izanen da ederra denbora!
Gora Pagolakoak, Ortzaiztarrak gora...

Gomita daukazue eskuan urtero
Ortzaizen ikusteko Pastorala gero;
Azken bertsoan dener ehun agur bero
Elkorrari keinu bat, itsuari «bego»...

ETA-REN ALDE

J.R. Etxebarria

ETA konjuntzio kopulatiboaren alde noski, hizkuntzarik gabe geratu gura ez badugu behintzat. Zer uste zenuten, ba, E.T.A. erakundearen alde idazten hasiko nintzela? Ez nago hain zoro, ez, ondo baitakik, hori egitea gartzelarako bide zuzena dela eta nahiago baitut kanpoa barrua baino. Hala eta guztiz ere, ETA hitza defenditu behar. Bai!

Zergatik hori? Hara! Bi gertaera bitxi jazo dira azken aldi honetan, biak Nafarroan gainera, eta bietan orain arte konjuntzio kopulatiboa besterik ez zela uste genuen hitza, tartean egon da. Zer erru daukagu, frantsesezko ET, gaztelaniazko Y, ingelesezko AND,... geure hizkuntzaz. ETA esateko ohitura badaukagu? Ala erakunde armatua euskara bera baino zaharragoa ote da?

Trifol eta Arrizibitaren detentzioekin hasi ziren. Beren gutunetan idatzi digutenez, ondo berotuak (torturatuak esan nahi dut, dudarik egon ez dadin) izan ziren. Ba al dakizue zergatik? Ba, Roldan gobernadorearen bidez jakin erazi zigutenez, bestelako istorio harrigarriren artean, monopolio izeneko jolasa euskaraz prestatu zutelako. Eta, noski, ETA gabeko euskararik ez dagoenez, ETA idatzi behar izan

zuten.

Geroago Oberena taldekoen pankartarena etorri zen. HALA ETA GUZTIZ ERE idatzirik zegoen. Eta ETA majuskulaz ikustean, jende guztia dardar: Lege antiterroristapean erortzeko arriskua zegoen nonbait.

Hitzik gabe utzi nahi gaituzte, antza!

Zeren eta hitz bat kentzetik hasi eta hiztegi osoa kentzeraino hel baitaitezke. Ezetz? Arazoaren norainokoaz konturatzeko, anekdota edo hizkimizki pare bat kontatuko dizuet.

Gogoratzen al zarete Francoren garaian ahoz aho generabilen txiste hartaz? Olaeta esan ordez ola del Generalísimo esateko ordena eman omen zuten Madrilen (eguneratuz, Ola de Barriónuevo izan liteke gaur egun edo Barriónuevo de Ola, nahiago bazenute) Eta berdin egin behar omen zen, ETA bukaera zuten herri eta kale-izen guztiekin, adibidez, Areeta → Are del Generalísimo, Bidebarrieta → Bidebarri del Generalísimo, eta abar. Problema Anoeta izenbarritzean sortu omen ziren. Seguruen, Barriónuevorekin ere polito geratuko litzateke.

Hizkimizkia alde batetara utziz, burura datorkit, zientzi Fakultatean Matematika arloan duela lau urte aurkezturiko lizentziaturazko tesina baten amaitza. **Euskararen Entropia** deituriko lanean, Estatistikaren metodologia erabiliz, hizkuntza idatzien arteko konparaketa grafikoa egiten zen bertan, eta beste gauza batzuren artean euskara batuaren trigramen maiztasunen azterketa egin zen. Uler dezazuen, trigrama elkarren ondoan doazen hiru letren multzoari esaten zaio. Azalpen teknikoak alde batetara utziz, ba al dakizue euskaraz gehien agertzen zen trigrama zein izan zen? Bai! Horixe! Aipatu ere ezin daitekeen hori, ETA hain zuzen! Eta Barriónuevoren aldrakoak enteria daitezen, 0,01055 maiztasunarekin gainera. Ez dute lan makala, euskarazko testu guztietan trigrama hori desager erazi behar badute!

Hara! Barriónuevoren mutikoek hartu duten bidetik, Euskaltzaindi osoa kriminalizatu beharko dute lehenik eta behin, erakunde horrek batasunerako egokientzat ETA forma osoa aukeratu baitzuen, DA eta TA formak baztertuz. Agian, egindakoaren damuarekin, batzu zendu egin litezke. Kontuz beraz!

Eta gero zoratuta gaudela entzun behar! Ez etsi lagunok, eta beldurrik gabe hortzak erakutsi, E.T.A. eta ETA ez baitira gauza bera, nik daki-dala, hori esan eta ikusten duten bakarrak poliziak baitira.

Azken batez, poliziek leku guztietan ikusten baitituzte mamuak eta sorgin-ehizean ohiturik, itsu bihurtu baitira. Pasatzen zaiena, ametsetan, E.T.A. ikusten dutela gutariko bakoitzean, euskaldun bakoitzean, abertzale bakoitzean. Txisteko gizon hark bezala. Ba al dakizue zein txistez ari naizen? Ez? Gitarra ez aurkitzean tabernan zarataka hasi zen gizon harenaz: —Non dago gitarra? —galdetu eta —Gora!!—erantzun zion albotik, erdi lotan zegoen batek.

Baina guk ez diegu horretan amore eman behar. ETA (hitza, noski) erreibindikatu behar dugu. Zoratuta badaude, beude, beren kontua da eta. Hala eta buztiz ere, gure hizkuntzaz ETA idazteko modu bakarra dago. Eta guk horren aldeko indarra egin behar dugu.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txartel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso.

Segurua baita.

Abioiez, trepez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeak

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloi edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA